

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

RESULTATEN VNG BATTLE JANUARI 2009

Slimme Krimp in Sluis

(WEST ZEEUWS-VLAANDEREN)

Oost West Sluis Best

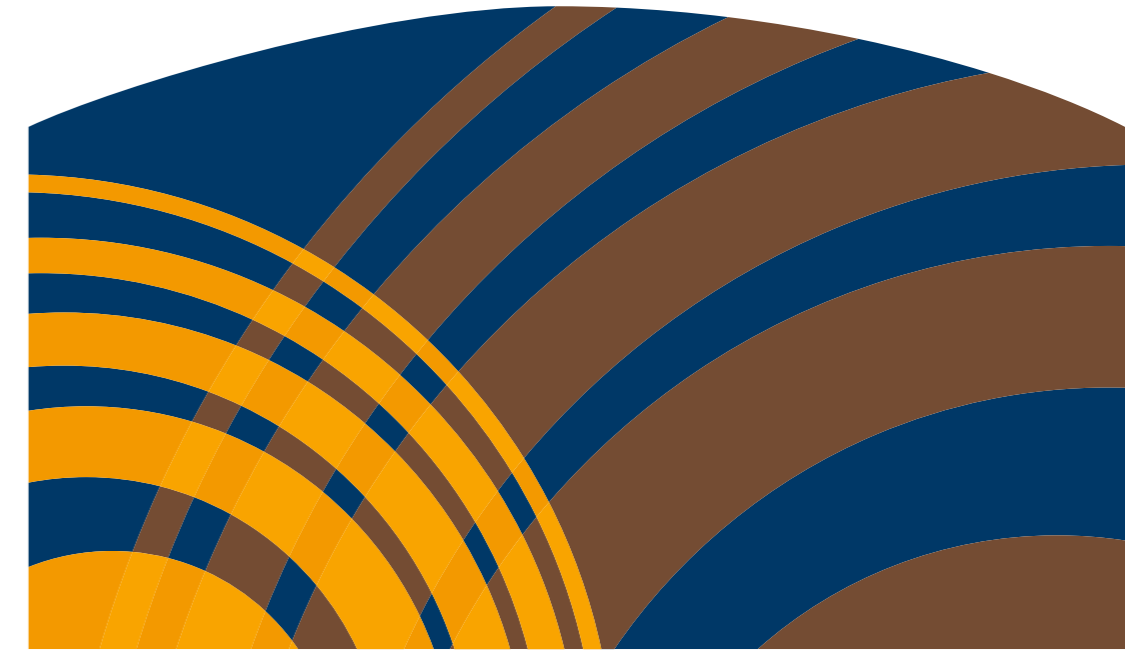
Resultaten VNG Battle **Slimme Krimp in Sluis** *(West Zeeuw-Vlaanderen)*

Welke gevolgen brengt demografische krimp in Sluis met zich mee, welke strategieën zijn daarop te definiëren, hoe kan op krimp worden geanticipeerd en welke eisen stelt krimp aan de ontwikkeling van lokaal beleid?

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1 Leeswijzer	7
2 Gemeentelijke Opdracht VNG Battle Slimme Krimp in Sluis: een unieke kans?	9
3 Wat is scenario denken en hoe gebruik je die?	13
4 Samenvatting scenario's	15
5 Verdieping landelijke scenario's	17
6 Verdieping Sluis scenario's	29
7 Samenvattingen per thema per scenario	39
8 Oplossingen en aanbevelingen per thema per scenario	49
Bijlage 1 Metaforen voor scenario's	57
Bijlage 2 Burgerprofiel passend bij scenario's	59
Bijlage 3 Experimenteren met krimp	63

Voorwoord

Steeds meer mensen worden steeds ouder (vergrijzing), we zien steeds meer gekleurde mensen om ons heen (verkleuring) en er zijn steeds minder jongeren (ontgroening).

Dwars daardoor heen loopt de daling van de omvang van de bevolking (bevolkingskrimp). Dat speelt nu al in diverse landen in Europa, ook in Nederland. Kijk eens naar deze tabel.

Prognose aantal krimpende gemeenten in de periode 2008-2025 naar gemeentegrootte

Huidige gemeentegrootte	Bevolkingsafname in
> 100.000	3 van de 28 gemeenten
50.000-100.000	19 van de 48 gemeenten
20.000-50.000	109 van de 179 gemeenten
0-20.000	139 van de 188 gemeenten
Totaal	270 van de 441 gemeenten

Bron: CBS, bewerking KcBB

In de komende 15 jaren krijgen dus 270 van de 441 gemeenten te maken met bevolkingskrimp. Dat is 61%. 98% van de gemeenten krijgt te maken met krimpende beroepsbevolking. Krimp raakt het gemeentelijk beleid in al zijn facetten. Gemeenteraden krijgen in de komende jaren talloze, krimp-gestuurde herijkingen van het bestaand beleid op hun bord. Weten wat je als gemeenteraad – in het dualistisch bestel – hierover moet willen weten wordt van groot belang. Dat vereist de compositie van gedegen kennis en een andere kijk waarin groeidenken moet worden vervangen door denken in ruimtelijke transformatie, investeren in kwaliteit van arbeidsmarkt en scholing, regionale afstemming over wonen en woonomgeving, toekomstbestendige voorzieningen en talentvol verbinden van vraag en aanbod. Nu al.

De VNG battle 'Slimme Krimp in Sluis' ging uit van toekomstscenario's en probeerde in al die scenario's het talent van de gemeente Sluis te ontdekken om als gemeente aantrekkelijk en vitaal te blijven.

Doorkijkjes werden gemaakt naar de specifieke kwaliteit van Sluis. Met als doel kansrijke beleidsscenario's en strategieën de ruimte te geven.

Het is aan de raad om uit de oneindige toekomstmogelijkheden de meest aannemelijke te destilleren. Het is aan de raad om te discussiëren over de antwoordrichtingen op de vragen van Sluis, die we vanuit de scenarioplanning hebben trachten te geven. Het is ook aan de raad om op basis van die discussie aan haar college mee te geven welke kaders passen bij de acties die hiervan het gevolg kunnen zijn. Samenwerking in de regio, de provincie en mogelijk over de grens ligt daarbij voor de hand.

Wij hebben dankzij uw gastvrijheid veel geleerd van de Battle. Wij hopen dat u er meer mee kunt doen.

In dat geval hebben wij ons doel bereikt, om door onze VNG Battle bij te dragen aan verstandige beleidsscenario's die ruimte geven aan talent en kwaliteit in Sluis.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

mr. R.J.J.M. Pans,
voorzitter directieraad

1 Leeswijzer

U kunt deze resultaten van de VNG battle op 5 verschillende wijzen lezen:

1. De kortste weg in 10 minuten:
Lees alleen het voorwoord en hoofdstuk 8
2. De langere weg in 15 minuten
Lees niet alleen het voorwoord en hoofdstuk 8 maar ook de vragen vanuit Sluis
3. Een route van 1 uur
Lees niet alleen het voorwoord en hoofdstuk 8 en de vragen van Sluis in hoofdstuk 2 maar zoek ook in de inhoudsopgave naar onderwerpen die u interesseren
4. De lange weg van 2 uur
Begin bij het begin en werk door tot het einde. Begrijp hoe we vanuit Den Haag zijn afgereisd om de gemeente te ondersteunen, hoe we door scenario aanpak structuur in de opgave brachten en lees in de bijlage hoe we ons probeerden in te leven in de Sluisenaar
5. De avondvariant
Dit is voor de raadsleden en zeer betrokken inwoners van de gemeente. Bekijk na het lezen van dit document op 19 februari het bijbehorende filmpje, luister naar de uiteenzetting en toelichting en ga in discussie

'Demografische krimp' is 1 van de strategische thema's van de VNG. Ondersteuning van de P10 en gemeenteraden zijn hierbinnen twee van de speerpunten.

2 Gemeentelijke Opdracht VNG Battle Slimme Krimp in Sluis: een unieke kans?

Welke gevolgen brengt demografische krimp in Sluis met zich mee, welke strategieën zijn daarop te definiëren, hoe kan op krimp worden geanticipeerd en welke eisen stelt krimp aan de ontwikkeling van lokaal beleid?

Opdracht

Algemeen

De gemeente kijkt al enkele jaren aan tegen een teruglopend inwonertal. De provinciale prognose laat zien dat de komende decennia geen kentering zal brengen. Ook inspanningen als deelname aan de Emigratiebeurs kunnen de voorspelde krimp niet voorkomen. In eerste instantie is alleen sprake van krimp van het inwonertal, over enkele jaren is ook sprake van krimp van het aantal huishoudens. Nu krimp bestuurlijk als uitgangspunt is geaccepteerd, is er behoefte aan handvatten om de gemeente Sluis toekomstproof te maken.

Missie en visie

Het college en de gemeenteraad ontwikkelen momenteel in samenspraak kaders voor de toekomst. Na een beknopte schets van trends en ontwikkelingen is de missie geformuleerd:

De gemeente Sluis is een moderne, aantrekkelijke en financieel gezonde gemeente met een recreatieve en landelijke uitstraling en een bovenlokale aantrekkingskracht. De gemeente heeft een duurzame economische ontwikkeling en een passend voorzieningenniveau. Met burgers, bedrijven, instellingen en bezoekers onderhoudt zij een open relatie. In alle gemeentelijke organisatiegedingen staat een kwalitatieve, efficiënte en correcte dienstverlening centraal.

- De missie lijkt voor de toekomst houdbaar, maar de vraag is welke aandachtspunten voor de visie voortvloeien uit de krimp en de demografische ontwikkelingen.

Demografische ontwikkeling

- Welke gevolgen heeft de demografische ontwikkeling voor het aantal en de aard van de voorzieningen in de kernen?
- Wat is de impact van de demografische ontwikkeling op het (sport)verenigingsleven en hoe kan aan de bewustmaking ervan inhoud worden gegeven?
- Heeft de demografische ontwikkeling ook gevolgen voor het aantal en de aard van de activiteiten die verenigingen ontplooiën en zo ja, welke?
- Moet worden ingezet op handhaving van zoveel mogelijk voorzieningen in zoveel mogelijk kernen of moeten voorzieningen juist worden geclusterd in een aantal dragende kernen en voor de overige kernen worden ingezet op de bereikbaarheid van de voorzieningen?

Volkshuisvesting

De focus van de gemeentelijke woonvisie ligt op selectieve groei en zorgvuldig beheer. Met name de kwaliteit van de onderkant van de woningmarkt baart grote zorgen en vereist maatregelen. Groei van de woningvoorraad is enerzijds noodzakelijk voor de bekostiging van de herstructureringsopgave, maar anderzijds leidt een verruiming van het aanbod weer tot meer problemen aan de onderkant ervan.

- De doelstelling van de woonvisie lijkt in tegenspraak met de demografische ontwikkelingen. In hoeverre is de doelstelling van de woonvisie, het aantrekken van nieuwe inwoners, nog reëel?
- Voor welke uitdagingen komt de gemeente te staan bij de herstructurering van de woningvoorraad, op welke strategische partners kan zij daarbij een beroep doen en uit welk instrumentarium kan zij putten?
- Hoe kan een balans worden bereikt tussen enerzijds nieuwbouw en anderzijds herstructurering van de bestaande woningvoorraad?
- Wat wordt de invloed van de tweede woningmarkt op die van de permanent bewoonde woningen?
- Breng de consequenties voor het beleidsveld ruimtelijke ordening in beeld.

Onderwijs

De gemeente telt thans 22 basisscholen. De verdeling tussen openbaar en bijzonder onderwijs is half om half. De onderwijssoorten zijn ondergebracht bij een tweetal stichtingen. De scholen zijn gesitueerd in 14 kleine kernen. De bestuurlijke praktijk laat zien dat aan het behoud van de school door de inwoners van de kernen sterk wordt gehecht. Volgens de bevolkingsprognose zal in 2020 het aantal basisschoolleerlingen met meer dan 30% zijn gedaald. Daarbij komt nog de toenemende concurrentie die de scholen ondervinden vanuit België. En dit beperkt zich niet alleen tot de grensdorpen!

- Welke gevolgen heeft de sterke terugloop van het aantal leerlingen in eerste instantie voor de kinderopvang, de peuterspeelzalen en het basisonderwijs en naderhand voor het voortgezet onderwijs?
- Welk beleid vraagt dit van de gemeente en hoe kan zij hiervoor bij de inwoners draagvlak verwerven?
- Welke mogelijkheden staan de gemeente ten dienste om te anticiperen op deze toekomstige ontwikkelingen?

Voorzieningen en activiteiten

Begin 2009 wordt een leefbaarheidsonderzoek uitgevoerd. Dit omvat zowel een kwantitatief aspect (veronderstelde leefbaarheid = inventarisatie van de aanwezige voorzieningen), als een kwalitatief aspect (beleefde leefbaarheid). Naar het laatste wordt alleen in de 10 kleinste kernen onderzoek gedaan. Het hoofddoel van het onderzoek, dat de vorm krijgt van een monitoringinstrument, is tweeledig:

- inzicht verkrijgen in de voor de gemeente Sluis duurzame en betaalbare sociale infrastructuur;
- beter zicht krijgen op welke voorzieningen en activiteiten nodig zijn om de leefbaarheid in de kernen in stand te houden of te verbeteren.

Economie en arbeidsmarkt

Recreatie en toerisme is de kurk waarop de gemeente drijft. De gemeente doet dan ook forse inspanningen om dit vlieg wiel draaiende te houden, hetgeen onder andere blijkt uit forse investeringen in de openbare ruimte. Recreatie-ondernemers staan vervolgens echter niet te trappelen om de buidel te trekken. Bij diverse kernen is een bedrijventerrein aanwezig met daarop kleinschalige, niet-milieu-belastende bedrijven. In de agrarische sector is sprake van steeds verder gaande schaalvergroting. De zorgsector wordt als werkgever steeds belangrijker. Jongeren die voor hun studie zijn weggetrokken uit Zeeuws-Vlaanderen kiezen er bij hun entree op de arbeidsmarkt niet voor om terug te keren naar de regio, terwijl de bedrijven juist aangeven aan dit talent behoefte te hebben.

- Heeft de demografische ontwikkeling, bezien in lokaal, nationaal en Europees perspectief, consequenties voor recreatie en toerisme in de gemeente Sluis?
- Kan de toeristisch-recreatieve sector, bezien tegen de achtergrond van krimp, nog 20 jaar mee?
- Als sprake mocht zijn van negatieve gevolgen, welke rol moet de gemeente zich dan aanmeten om dit tijt te keren?
- Wat zijn de gevolgen voor de bedrijventerreinen en de daarop gevestigde bedrijven?
- Welke strategie wordt aanbevolen voor de exploitatie van de bestaande bedrijventerreinen en moet tot uitbreiding van deze terreinen worden overgegaan?
- Welke acties moet de gemeente ondernemen om het hoofd te bieden aan het leegkomen van (agrarische) bedrijfspanden en -woningen?
- Een krimpende arbeidsmarkt en een steeds grotere behoefte aan zorgpersoneel: hoe kan deze paradox worden omgebogen in een duurzame oplossing?
- Hoe kan worden bewerkstelligd dat jongeren na voltooiing van hun HBO- of WO-opleiding terugkeren naar de regio Zeeuws-Vlaanderen om vacatures op dat niveau in te vullen?

Infrastructuur

Een afnemend aantal inwoners betekent niet dat de infrastructurele voorzieningen kunnen worden beperkt. Bij de aanleg ervan kan hier misschien wel worden opgeanticiepeerd.

- Geef slimme oplossingen die leiden tot een correlatie tussen een afnemend inwonertal en de aanleg van nieuwe infrastructurele voorzieningen.

Gemeentefinanciën

Sluis loopt als krimpgemeente grote financiële risico's. Immers, de omvang van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds is onder meer gerelateerd aan het aantal inwoners. De discrepantie tussen kosten en inkomsten wordt steeds groter.

- Welke mogelijkheden staan de gemeente ten dienste om al dan niet samen met gemeenten die in eenzelfde situatie verkeren te bewerkstelligen dat de verdeling van de middelen uit het Gemeentefonds zodanig wordt gewijzigd dat recht wordt gedaan aan de demografische ontwikkelingen of kunnen de pijlen beter worden gericht op bekostiging door het rijk van specifieke knelpunten, zoals de herstructureringsopgave en frictiekosten?

3 Wat is scenario denken en hoe gebruik je die?

Wat is scenarioplanning nu eigenlijk

Scenarioplanning is een methode om beleid te ontwikkelen in een turbulente omgeving en in geval van risicovolle strategische keuzen. De situatie, waarin krimpgemeenten als Sluis verkeren, is ook zo'n turbulente omgeving!

Het Centraal Planbureau onderscheidt een viertal scenario's, die samen elke denkbare toekomst omvatten. Vanuit een aantal dimensies wordt naar de ontwikkeling van de samenleving gekeken.

Globalisering	Individualisering	Regionalisering	Sociale Integratie
Mondiale Markt • Ondernemers leiden • Overheid stimuleert marktwerking • Economische groei ++ • Ontwikkeling BRIC ++ • Technologie en innovatie ++ • Bevolkingsgroei ++ • Impulsief Consumentisme • Sociaal vangnet: charitas & markt • Grote welvaartsverschillen	Transatlantische Markt • Kritische, calculerende consument • Teruggetrokken overheid beschermer en toezichhouder • Economische groei matig: +/- • Internationale spanningen • Technologie voor transparanties en uitbannen risico's: ICT ++ • Bevolkingsgroei: 0 • Tweedeling (arm & rijk)	Zorgzame Regio • Sterke (lokale) gemeenschappen • Bureaucratische overheid • Economische groei 0 • Groeipijnen BRIC • Sociale voor technische innovatie • Actieve en betrokken bewoners • Focus op gedragsverandering • Bevolkingsgroei: + • Verzorgingsstaat gehandhaafd	Mondiale Solidariteit • Mondiaal bestuur & slagvaardige overheid • Sterke EU leidt innovatie • Economische groei matig: + • BRIC ++, Afrika komt op • Duurzame technologie: voedsel, zorg: + • Bevolkingsgroei ++ • Betrokken wereldburgers • Sterke maatschappelijke organisaties • Slank maar sterk sociaal vangnet

Om het geheel overzichtelijk te houden worden de scenario's in twee dimensies gepresenteerd:

- mate van globalisering;
- mate van invloed van de markt.

De andere dimensies vindt u in de kenmerken per scenario terug. Door consequent binnen één scenario door te denken en een vertaling te maken naar de schaal van Sluis/Zeeuws-Vlaanderen en naar het handelingsperspectief van de gemeente zijn vier zeer uiteenlopende toekomstperspectieven voor Sluis op vier zeer extreme situaties ontstaan.

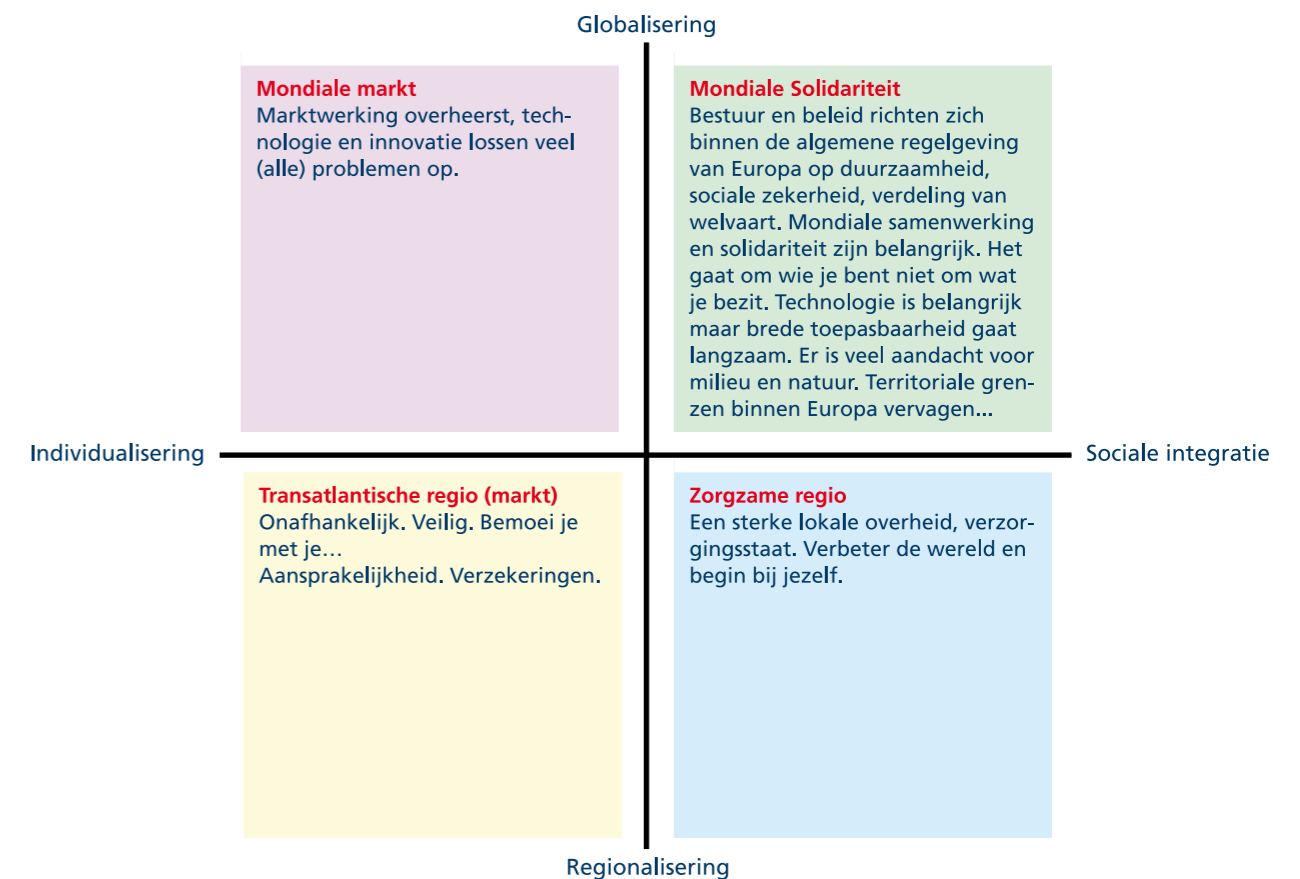
Het is zeer onwaarschijnlijk dat de toekomst zich in een van die vier gedaanten zal voordoen. Kiezen uit een van die vier en daar het beleid van de gemeente Sluis met haar partners op richten heeft dus geen zin.

Het is wel zinvol om te bekijken welke perspectieven zich in elk van de vier of in meerdere scenario's voordoen. Welk scenario ook werkelijkheid wordt of in welke combinatie scenario's zich ook voordoen, deze perspectieven zullen steeds aangetroffen worden. Het ligt daarom voor de hand om dergelijke perspectieven als de meest kansrijke voor beleid te beschouwen.

Tegen deze achtergrond wordt aanbevolen de analyses in dit rapport te beschouwen en keuzes voor gemeentelijk beleid te maken.

4 Samenvatting scenario's

Transatlantische markt

Deze wereld wordt gekenmerkt door een kritische houding van mensen, organisatie en landen ten opzichte van elkaar. Burgers en consumenten zijn conservatief en behoudend. Bedrijven die eenvoudige functionele producten leveren en het de klanten gemakkelijk maakt, doen het goed. Het streven naar veiligheid, voorkomen van risico's en onafhankelijkheid bepaalt ons doen en laten. Goed voedsel, gegarandeerde levering van water en energie zijn een groot goed. Voorzieningszekerheid is een belangrijk onderwerp voor bedrijven, consumenten en overheid. De overheid heeft zich teruggetrokken en beschermt vooral de belangen van het eigen land. Politie en terrorisme bestrijding zijn wel Europese aangelegenheden. Motto's: huis en haard; respect; loon naar werken; I love Nederland.

Zorgzame regio

Zorgzame regio is een wereld waar verantwoordelijkheid en zorgzaamheid centraal staan. De burgers vinden dat de materiële welvaart en de globalisering te ver zijn doorgeschoten. Iedereen is sterk op zijn of haar eigen directe sociale leefomgeving (familie, buurt) gericht. We lossen de problemen met elkaar en de lokale overheid op. Mensen spreken elkaar aan op gedrag; er is meer sociale controle. Het hoeft helemaal niet verder, uitdagender, meer en sneller. Er wordt selectief geïnvesteerd in technologieën. Technologieën die de kwaliteit van het leven verbeteren doen het goed (life science, duurzame energie). Bedrijven concurreren op (lokaal) maatschappelijk nut. Er is sprake van grote solidariteit tussen generaties, have en haven't etc: we moeten en willen het samen doen. Motto's: Verbeter de wereld en begin bij jezelf, small is beautiful, een goede buur is beter dan een verre vriend.

Dit scenario moet niet worden geassocieerd met Nederland in de jaren '50!

Mondiale markt

In de wereld volgens het scenario Mondiale solidariteit staan samenwerking en solidariteit centraal. Onder druk en met medewerking van burgers en bedrijfsleven is een slagvaardige Europese overheid ontstaan. Er is sprake van een succesvolle internationale samenwerking op economisch, sociaal en ecologisch gebied tussen de EU, andere handelsblokken en internationale organisaties als WTO en de UN. Binnen de EU hebben individuele lidstaten veel ruimte en er is sprake van een sterk lokaal bestuur. Organisaties onderscheiden zich van de concurrentie door duurzame vernieuwingen in producten en productieprocessen. De technologische ontwikkelingen in de EU gaan niet zo snel als in de VS en Japan. De zorg voor veiligheid staat een versnelling in de weg. Er is sprake van een stabiele, gematigde economische groei. Eerlijke verdeling en een goed leefmilieu zijn net zo belangrijk als economische groei. Burgers, werknemers en werkgevers en overheid hebben wel veel collectieve plichten.

Mondiale Solidariteit

Welkom in de snelle wereld van de mondiale markt! Hier heerst ongebreideld kapitalisme. Scholen en woningcoöperaties zijn private en grensoverschrijdende ondernemingen. Overheden en grenzen spelen nauwelijks nog een rol in de levens van ons, vrije, zelfstandige en, laten we eerlijk zijn, ook wel wat hedonistische consumenten. Nieuwe markten als China, India en Brazilië zijn booming, en spelen een belangrijke rol in de wereld. Dit is een opwindende en zeer optimistische tijd: het gaat ons economisch voor de wind, en de wetenschap maakt op alle denkbare terreinen grote sprongen. Nanotechnologie, alternatieve vormen van energie en geneesmiddelen waarvan we ons in 2009 nog geen voorstelling kunnen maken, zijn deel van het dagelijks leven.

Kortom, dit is een wereld vol kansen voor ondernemende regio's als Zeeuws-Vlaanderen.

5 Verdieping landelijke scenario's

Aan de hand van verschillende thema's hebben we ons verdiept in de scenario's:

- Demografische ontwikkelingen
- Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu
- Onderwijs
- Leefbaarheid en sociale infrastructuur (voorzieningen en activiteiten)
- Economie en arbeidsmarkt
- Infrastructuur
- Gemeentefinanciën

Wij hebben ons bij ieder thema de volgende vraag gesteld:

Wat moeten wij als projectgroep weten van bijvoorbeeld het onderwijs in Nederland in 2030 denkend vanuit een bepaald scenario, om de Krimp vraagstukken in Sluis met betrekking tot het onderwijs te kunnen beantwoorden (zie hoofdstuk 2).

Transatlantische regio (markt)

Demografische ontwikkelingen

Immigratie en emigratie:

- Arbeidsimmigratie van zorgverleners
- Emigratie naar urbane gebieden (hoger opgeleiden)

Bevolkingsopbouw:

- Meer ouderen
- Minder jongeren
- Meer alleenwonende mensen
- Minder gezinnen, minder gezinnen met kinderen en minder kinderen per gezin
- Gemiddelde levensverwachting blijft gelijk t.o.v. 2008

Opleidingsniveau:

- Veel ICT opgeleide mensen
- Opleidingsniveau blijft maximaal gelijk t.o.v. 2008 als het niet daalt (geen kenniseconomie, veel behoefte aan middelbaar geschoolde werknemers)

Zorgzame regio

Demografische ontwikkelingen

- Vergevoerde emancipatie diverse bevolkingsgroepen
- Ontgroening en vergrijzing:
  - uitstel en afstel van kinderwens
  - nauwelijks immigratie en gezinshereniging
  - lichte bevolkingsgroei vooral in de Randstad
- Oud 'Sluisenaren' komen terug naar Sluis; ontvluchten Randstad:
  - back to basic: van hype naar daadwerkelijke omslag in denken en doen
  - overtuiging (eindtwintigers en dertigers remigreren naar Sluis)

Mondiale Solidariteit

Demografische ontwikkelingen

- De totale bevolkingsgroei in Nederland wordt gekenmerkt door een lichte stijging maar is over het algemeen stabiel te noemen. De lichte toename van de bevolking wordt veroorzaakt door arbeidsmigranten (die zich overigens niet permanent vestigen) en politieke vluchtelingen.
- Vooral gebieden buiten de steden kennen een dalende bevolkingsgroei. Daarnaast is ontgroening en vergrijzing een belangrijk kenmerk voor plattelandsgebieden.
- Vooral naarmate gebieden verder van de steden liggen worden ze geconfronteerd met krimp. De jongeren uit deze gebieden trekken massaal naar de steden met hoger en universitair onderwijs. Er blijven meer ouderen achter, maar in dit wereldbeeld zijn zij wel tot op hoge leeftijd gezond en actief.
- De levensverwachting van de ouderen ligt boven de 85. Er wordt verwacht dat ook zij hun steentje bijdragen aan de samenleving en de pensioengrens wordt geleidelijk verhoogd. De bevolkingsgroepen zijn niet homogeen, binnen de groepen 'jong en oud' bestaan diverse leefstijlen en etniciteiten.
- Er is een toename van kleinere en éénpersoonshuishoudens. Dit komt door meer scheidingen, de hogere leeftijdsverwachting en het langer zelfstandig blijven wonen van jongeren.

Mondiale markt

Demografische ontwikkelingen

- Beperkte bevolkingsgroei: Wereldwijd groeit de bevolking sterk, maar in welvarende gebieden als Nederland is de groei gering en geconcentreerd in de grote steden. In landelijke gebieden loopt de bevolking zelfs terug.
- Kleine huishoudens: burgers zijn carrièregericht. Er is geen tijd voor grote gezinnen.
- Hoge levensverwachting: de medische wetenschap heeft grote sprongen vooruit gemaakt. Ouderen maken verhoudingsgewijs een groot deel van de Nederlandse bevolking uit, en zijn tot op hoge leeftijd actief op de arbeidsmarkt.
- De arbeidsmobiliteit is groot. Binnen de EU zijn landsgrenzen nauwelijks van betekenis. De EU laat ook hoog opgeleide migranten van buiten de Unie toe.
- De overheid is teruggetrokken op haar kerntaken. Belasting wordt alleen geheven om die taken uit te voeren. Er is geen sprake van inkomenspolitiek of herverdeling van geld. Inkomensverschillen zijn dan ook groot en zichtbaar in de maatschappij. De totale welvaart is echter een stuk hoger dan in het begin van de eeuw. Ook aan de onderkant van de inkomensschaal heeft men het relatief goed, en op het minimale sociale vangnet dat nog bestaat wordt weinig beroep gedaan.

Transatlantische regio (markt)

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

- Behoeft aan veel ruimte per individu
- Leegstand van woningen
- Weinig behoefte aan doorzonwoningen (kleinere huishoudens)
- Veel behoefte aan goedkope appartementen
- Meer privaat publieke ruimte (beveiligd, niet voor iedereen toegankelijk of betaald toegankelijk)
- Minder collectieve, sociale voorzieningen
- Milieu is geen issue in dit scenario

Zorgzame regio

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

- Veel en complexe regelgeving: deregulering is gestopt!; harmonisatie EU-regelgeving
- Meer eigenbouw én bouw voor de massa (Vinex en sociaal, betaalbaar)
  - bouwopgave is bijgesteld
  - van meer naar beter
  - duurzaamheid
  - uitbreiding en hoogbouw
- Bescherming Nationale landschappen
- Met goede infrastructuur (fiets- en wandelpaden, toerisme, recreatie)
- Er zijn veel koopwoningen in Sluis, deze huizen gaan vaak over van generatie op generatie en zijn daardoor relatief goed betaalbaar
- Er wordt waarde gehecht aan gemeenschapsruimte (bijv. tuin)
- Gemeenschappelijk wonen; vormen van coöperatie waarbij wonen en zorg/hulp voor en met elkaar is gecombineerd
- Van meer naar beter (van kwantiteit naar kwaliteit)
- Geen verre reizen meer; Sluis heeft ruimte genoeg om vakantie dicht bij huis te faciliteren; vooral kamperen is in trek, zowel bij ouderen als bij jongeren
- In bestaande (leegkomende) woningvoorraad, of na herstructurering: kleinschalige woon/zorgvormen; voor diverse soorten mensen: arm en rijk, diverse ziektebeelden (denk aan de kleinschalige woonvormen voor dementerenden in de grotere wijken)
- Mensen in Sluis onderhouden het openbaar groen zelf

Mondiale Solidariteit

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

- Het is in dit scenario gemeengoed dat in het bouwproces gebruik wordt gemaakt van duurzaam geproduceerde en gerecyclede materialen. Bij het toepassen van materiaal wordt nadrukkelijk gebruik gemaakt van de specifieke eigenschappen van de toegepaste materialen. Bij het bouwen van huizen kan hierbij gedacht worden aan dakisolatie en afwerking in de vorm van plaggen, mos, riet e.d. Maar ongeacht de toepassing van duurzame materialen ziet de gemiddelde burger zich wel graag omringd door comfort; simpel, functioneel en van goede kwaliteit.
- De norm is levensbestendig en flexibel bouwen. De huizen zijn levensloopbestendig gebouwd en veelal voorzien van technische hulpmiddelen voor minder valide bewoners. Mensen kunnen hierdoor langer in hun eigen woning blijven wonen. Mensen willen vrij zijn in hun woonkeuze en er wordt regelmatig onderzocht waar behoefte aan is door middel van een woonwensenonderzoek.
- Mensen wonen graag bij elkaar, aan de rand van een dorp of stad. Vanwege het belang dat de mensen hechten aan sociale cohesie zijn veel huizen geclusterd gebouwd en voorzien van gezamenlijke voorzieningen zoals een binnentuin of een ontmoetingsruimte. Particulier opdrachtgeverschap is belangrijk, want men wil niet in een 'eenheidsworst' wonen. De verscheidenheid aan bouwstijlen is groot waardoor veel steden er veelkleurig uitzien. Er is veel vraag naar verschillende soorten woonruimten waarbij aandacht is voor mogelijkheden voor sociale contacten. Dit varieert van appartementencomplexen voor 1- en 2-persoonshuishoudens met een gezamenlijk dakterras, tweekappers en bungalows rond een binnentuin die door de omwonenden wordt onderhouden tot woonvormen met een gezamenlijke keuken en woonkamer. Ook wordt in het buitengebied veel gebruik gemaakt van kangoeroewoningen, waarbij kinderen verhuizen naar de woning van hun ouders en de ouders daarnaast op of hetzelfde terrein hun seniorenwoning bouwen.
- De gebruikte energiesystemen zijn zuinig en klimaat neutraal. Er wordt gebruik gemaakt van groene energie, regenwater, eigen zuiveringssystemen en grote spreiding van energieopwekking. De energieopwekking gebeurt dicht bij huis met bijvoorbeeld zonnepanelen en kleine windturbines. Ook wordt koude/warmte opslag op grootschalige wijze toegepast om meerdere woningen te verwarmen.
- Bij alle woonvormen wordt er rekening mee gehouden dat veel burgers graag veel levensruimte hebben, zowel in als buiten de woning. Om de behoefte aan (groene) levensruimte te versterken wordt in de openbare ruimte ook veel gewerkt met verspreide groene parken en pleinen in dorpen en steden. Verder hebben veel gemeenten een 'groen voor rood' beleid. Dit houdt in dat als ergens iets wordt gebouwd, er elders een stukje natuur moet terugkomen. Dit beleid sluit aan bij het belang van natuur- en milieubehoud in dit scenario.
- Vooral op het vlak van milieu en landbouw zijn er technische ontwikkelingen. Voor het milieubeleid komt de wet- en regelgeving bijna geheel uit Brussel. Omdat sprake is van vooral kaderregelgeving blijft voor lokale overheden en het bedrijfsleven wel genoeg ruimte voor innovatie, nieuwe producten en eigen invulling van het Europese beleid. In de land- en tuinbouw is naast bestaande trends van schaalvergroting en verhoging van de productiviteit ook veel aandacht voor ontwikkeling van nieuwe rassen en een sterke toename van de biologische teelt van producten. Door de negatieve gevolgen van intensieve veehouderij en intensief grondgebruik in de voorgaande decennia is er steeds meer behoefte aan biologische en extensievere vormen van landbouw en veeteelt. Hierdoor neemt de behoefte aan landbouwgrond toe. Ook wordt het buitengebied steeds meer multifunctioneel gebruikt. Denk hierbij aan zorgboerderijen, kamperen bij de boer, combinatie van boerderij en kinderopvang voor de plattelandsgregio. Ook wordt het buitengebied gebruikt voor de verspreide energieopwekking bij bedrijven en huishoudens, voor zover dit past bij de aard van het landschap. Deze lokale energieopwekkende voorzieningen leveren aan het centrale elektriciteitsnet. Door het toegenomen belang van duurzame energie en gebruik van elektrische auto's is het ook nodig dat op enkele plaatsen nieuwe 'energielandschappen' worden gepland met een concentratie van bijvoorbeeld windturbines, mestvergisting en een biomassa-installatie. Dit is nodig om de klimaatdoelstellingen te halen die binnen de EU en internationaal zijn afgesproken.

Mondiale markt

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

- In 2030 is in Nederland sprake van een verdichting van de stedelijke gebieden. De plattelandsgregieden worden steeds meer opgeslokt door de stedelijke agglomeraties.
- Stedelingen hebben behoefte aan 'groene longen' in stiltegebieden. In deze gebieden is behoefte aan, vooral luxe, recreatiewoningen voor de noodzakelijke vlucht uit het hectische levensritme van alledag. Zeeland heeft de potentie om deze behoefte in te vullen. Het biedt hoogwaardige ecologisch natuurgebieden met zee, duinen en bos. Ook is een kleinschalig aanbod aanwezig van winkels voor de dagelijkse boodschappen en voor specialistische kwaliteitsproducten.
- De bevolkingskrimp geeft Zeeland uitzonderlijke nieuwe economische kansen.
- NB Toerisme, natuur, ecologie = de belangrijkste economische inkomstenbron van Zeeland. Een product met potentie.
- Naast voldoende ruimte voor landbouw en veeteelt heeft Zeeland een variëteit aan beschikbare woningen. Mensen die een voorkeur hebben voor een rustige, overzichtelijke woonomgeving en het reizen naar werk op de koop toenemen, wonen in, meest luxe, flexibele huizen met voorzieningen in de nabijheid.
- Het grootschalige windmolenpark in de Noordzee is het nieuwe aardgas voor de economie. Er is belangstelling uit de hele wereld voor deze innovatieve duurzame manier van energie opwekken.
- De zware industrieën zijn uit het landschap verdwenen. Daarvoor in de plaats zijn gekomen het winstmakende product recreatie/toerisme/landelijke kustgebied.

Transatlantische regio (markt)

Onderwijs

- Minder investeringen in onderwijs vanuit de overheid
- Minder scholen
- Voornamelijk private scholen
- Veelal openbaar basisonderwijs
- Meer nadruk op beroepsonderwijs
- Grotere klassen
- Inkomen is gekoppeld aan onderwijskansen
- Burger zoekt naar beste school (kwaliteit)

Leefbaarheid en sociale infrastructuur

- Veel aandacht voor veiligheid op straat:
  - Politie snel oproepbaar (via digitaal meldpunt)
  - Op iedere hoek van de straat hangen camera's
- Armer fysiek voorzieningenaanbod:
  - Theater
  - Bibliotheek
  - Buurthuis
  - Sportclubs (privaat)
- Minder behoefte aan kinderopvang
- Minder vrijwilligers
- Meer behoefte aan ambulante zorg (privaatrechtelijk gefinancierd)

Zorgzame regio

Onderwijs

- Het aantal leerlingen daalt
- De volwasseneneducatie loopt terug
- Iedereen moet toegang hebben tot het onderwijs
- Gratis onderwijs
- Gevolgen voor gebouwen:
  - minder gebouwen
  - multi-functioneel
  - brede school
- Ieder dorp heeft zijn eigen onderwijsvoorziening (mogelijk door bijdragen van vrijwilligers)
- Wie is de onderwijzer?
- Veel ouderen
- Burgerparticipatie (leesouders)
- Inhoud
- Nadruk op onderwijs in de zorg
- Maatschappelijke stage is vanzelfsprekend
- Combinatie van theorie en praktijk (misschien richting het gildesysteem ontwikkelen)
- Gericht op gemeenschapszin

Leefbaarheid en sociale infrastructuur

- Mensen zorgen meer en vaker voor elkaar (familie, buurt):
  - mantelzorg, informele zorg.
  - kinderopvang gezamenlijk door ouders (ook een vorm van coöperatie)
- Het zorgaanbod is aanvullend op de informele zorg
- Wij-gevoel: overheid en burgers
- Meer onderlinge betrokkenheid:
  - analoog – digitaal
  - communities
- Wederkerigheid
- Gemeenschappelijk onderhoud leefruimte (winterdienst, schoonmaak)
- Samen verantwoordelijk zijn
- Aanspreken en tolerantie: bekend maakt bemind
- Het gaat er niet om voorzieningen op hetzelfde peil te houden voor mensen die er niet meer zijn
- Verder ontwikkelen kulturhus-concept: combineren maatschappelijke en commerciële voorzieningen en rol van bewoners daarin

Mondiale Solidariteit

Onderwijs

- Door de wijze waarop de bevolking is opgebouwd en waar de concentratie van leeftijdscohorten zich bevinden, wordt het onderwijsaanbod geclusterd op die plaatsen waar veel jongeren zich bevinden. Doordat veel jonge mensen vervolgens naar plaatsen met goede onderwijsvoorzieningen trekken versterkt deze ontwikkeling zichzelf. Hierdoor is in steden voldoende vraag en aanbod van onderwijs op alle niveaus. Buiten de verstedelijkte gebieden die ontgroenen en vergrijzen is het onderwijsaanbod aangepast aan het (beperkte) aantal leerlingen. Vanwege de krimp hebben veel basisscholen in kleinere dorpen de deuren noodgedwongen moeten sluiten. Er zijn 24 uursscholen ontstaan voor het basisonderwijs, dit is feitelijk een moderne variant van de vroegere kostscholen.
- Scholengemeenschappen worden geclusterd voor een groot gebied en bieden onderwijs aan vanuit verschillende levensovertuigingen. Een andere ontwikkeling in dit scenario is de internationale samenwerking tussen scholen. Dit wordt versterkt doordat steeds meer mogelijkheden ontstaan om te communiceren via internet, webcams, etc.
- Doordat mensen op hogere leeftijd nog gezond zijn en actief deelnemen aan de samenleving ontstaat ook het 'leven lang leren'. Vooral ouderen die minder zijn gaan werken of gepensioneerd zijn, zoeken (weer) naar mogelijkheden voor persoonlijke, sociale en maatschappelijke ontwikkeling. Dit leidt tot een toenemende behoefte aan cursussen en trainingen voor ouderen. Ook hier wordt steeds meer gebruik gemaakt van communicatie via internet, webcams en nieuwe, meer geavanceerde audiovisuele apparatuur, etc. Ondanks deze technologieën blijft er behoefte aan menselijke sociale contacten en persoonlijke uitwisseling van ervaringen. Daarom wordt hierop ingespeeld door op diverse plaatsen mogelijkheden hiervoor te bieden in multifunctionele centra met bijvoorbeeld een bibliotheek, ontmoetingsruimten, sportfaciliteiten, museum, etc.

Leefbaarheid en sociale infrastructuur

- Behoud en versterking van de lokale leefbaarheid en sociale infrastructuur zijn belangrijke items in dit scenario. Dit is niet alleen terug te zien in de manier van bouwen bij volkshuisvesting en het creëren van multifunctionele centra, maar ook bij de aandacht voor versterking van het openbaar vervoer in plattelandsregio's, initiatieven zoals het burgeralarm, de burgerschapsdienst en grensoverschrijdende samenwerking tussen gemeenten. Alle burgers zijn aangesloten op het burgeralarm. Bij het burgeralarm worden burgers bij ongevallen, gewaarschuwd met als doel oplettendheid en burgerhulp aan de veiligheidsdiensten. Voor iedereen geldt de burgerschapsdienst. De invulling van deze maatschappelijke dienstplicht is legio en richt zich zowel op activiteiten voor de eigen sociaal en maatschappelijke zwakkeren als zwakkeren in andere landen. Mensen onderscheiden zich door intensief in te zetten voor de maatschappelijke belangen. Gewaardeerde leden van de gemeenschap zijn burgers die zich hier in onderscheiden (denk hierbij aan voorbeelden als majoor Boshart, dominee Visser, Jacques de Milliano).
- Door de stijgende leeftijd van mensen is het bieden van zorg belangrijk en noodzakelijk. De overheid voelt zich verantwoordelijk voor het borgen van goede zorgvoorzieningen voor diegenen die niet langer zelfstandig kunnen wonen (al dan niet met hulp van familie of bureu). De zorgvoorzieningen worden ontwikkeld en aangeboden in samenwerking met private partijen. Voorzieningen als woonzorgzones, multifunctionele verzamelgebouwen, seniorenflats met zorgunit (incl. ruimte voor huis- en tandartsenpraktijk en winkel voor audiovisuele hulpmiddelen) zijn overal te vinden. Om te bevorderen dat het terugvallen op intensieve zorg zo laat mogelijk nodig is en zo de kosten voor zorg beheersbaar te houden wordt door partijen (zowel overheid als private partijen) sterk geïnvesteerd in welzijnsproducten. Overheden, artsen en diverse andere instanties promoten een gezonde levensstijl met sporten, beperking van alcohol, tabak en voedingsmiddelen met (verzadigde) vetten, zout en suikers. Een dergelijke levensstijl is door iedereen geaccepteerd en wordt als norm ervaren.
- Er zijn veel internationale contacten met overheden en andere organisaties, ook intercontinentaal. Elke stad, kleinere gemeente, woningcorporatie, etc. heeft één of meerdere samenwerkingsverbanden met andere steden of gemeenschappen op andere continenten.

Mondiale markt

Onderwijs

- In 2030 is het aantal scholen voor basis en voortgezet onderwijs gehalveerd.
- Zowel het basis- als het voortgezet onderwijs richt zich zoveel mogelijk op de economische omgeving. De belangrijkste bedrijfstakken (innovatieve industrie en toerisme) hebben veel invloed op de inhoud van het onderwijs. Bedrijven zijn meer dan de overheid financier van het onderwijs.
- Kinderen worden toegerust op creatief en innovatief denkvermogen en technologische vaardigheden. Het bredere perspectief van het onderwijs is bewustzijn van de waarde (en de schoonheid...) van de natuur (dus: marktbesef).
- Het particulier onderwijs heeft een deel van het aanbod overgenomen. Ouders stellen hoge eisen voor kwalitatief onderwijs en richten die scholen zelf op.
- Het HBO in Zeeland krijgt een sterk internationaal karakter: internationale kennisuitwisseling, veel buitenlandse studenten (het trekt studenten uit de hele wereld), samenwerking met universiteiten in de wereld op het terrein van duurzame ecologie en technologie, waterhuishouding etc. Bedrijven hebben een groot financieel belang in het HBO.
- Het HBO biedt een breed scala aan bedrijfsopleidingen afgestemd op de vraag van de bedrijven in het gebied.

Leefbaarheid en sociale infrastructuur

- Ouderen wonen 'op maat' met zorg en service aan huis
- Hoge kwaliteit van voorzieningen voor bijvoorbeeld sport en cultuur
- Veel voorzieningen zijn geprivatiseerd
- Kwalitatief goede en voldoende kinderopvang, dichtbij het werk of in bedrijven
- Voorzieningen zijn geconcentreerd en goed bereikbaar
- Voor- en naschoolse opvang is 24 uur, 7 dagen in de week mogelijk
- Aanbod van bijvoorbeeld cultuur en sport vanuit scholen

Transatlantische regio (markt)

Economie en arbeidsmarkt

- Gebruiker betaalt principe
- Langer doorwerken
- Groter verschil tussen arm en rijk
- Flexibele werktijden
- Veel vast contracten, geen vaste functies
- Veel MBO-banen, bulkgoederen, massaproductie, gestandaardiseerd productieproces
- Hoger opgeleiden trekken naar urbane gebieden
- Meer toerisme binnen Nederland
- Meer toerisme binnen West Europa
- Beter 's zomers klimaat voor toerisme
- Meer bejaardentoeerisme
- Toename van singletoerisme
- Door minder vrijwilligers is er meer professionele inzet nodig
- Personeelstekorten in de zorg wordt minder door immigranten

Infrastructuur

- Volop digitale en technische snufjes
- Minder Openbaar Vervoer
- Meer gebruik auto
- Geen uitbreiding van het wegennet, spreiding van verkeer door flexibele werktijden en andere levensstijl
- Goed onderhoud van het wegennet

Zorgzame regio

Economie en arbeidsmarkt

- Sobere levensstijl
- Arbeidsmobiliteit is ongeveer hetzelfde als in 2000
- Vooral regionale bedrijvigheid
- Afnemende vraag door krimp
- Het toerisme neemt toe, vooral regionaal
- Minder arbeidsparticipatie als gevolg van minder commerciële dienstverlening en minder consumptie
- Geen sexeonderscheid: M=V, kostwinnermodel verdwijnt
- Minder belemmeringen voor regionale Vlaamse economie door harmonisatie EU-regelgeving.
- Ieder huishouden heeft zijn eigen groentetuin; gezond en duurzaam, je weet wat je eet

Infrastructuur

- Hoe ziet het openbaar vervoer er uit?
  - terugdraaien privatisering (bus, ns)
  - misschien gratis ov
  - ov versobert
  - ov is vraaggestuurd
  - vrijwilligersvervoer, belbus, buurtbus
- Onderwijs, werken en wonen is meer regionaal gericht
  - afname nationaal verkeer
- Veilige inrichting van het wegennet (scheiden langzaam en snel verkeer)

Mondiale Solidariteit

Economie en arbeidsmarkt

- De economie kent een gematigde stijging. Dit komt vooral doordat de Europese regelgeving en internationale verdragen op het gebied van bijvoorbeeld klimaat en voedselkwaliteit remmend werken. Mede door de demografische ontwikkelingen (minder jongeren, hogere leeftijdsverwachting en relatief gezonde actieve ouderen) is de pensioengerechtigde leeftijd verhoogd naar minimaal 70 jaar. Het sociale uitkeringssysteem is sterk voor de zwakkeren in de samenleving. Misbruik van de regelingen wordt hard aangepakt. Nederland heeft boven op deze Europese regelingen, die overal gelijk zijn, een eigen pakket aan maatregelen. Zo hebben de gemeenten de Wet sociale aanvullingen in medebewind gekregen. Gemeenten bieden de sociaal zwakste groepen extra ondersteuning aan, zoals consumptietoelagen en voedselpakketten.
- Door de implementatie van internationale burger informatiesystemen is persoonsinformatie in alle lidstaten van de EU beschikbaar. Het burgerservice nummer heeft een internationale toevoeging gekregen. Ook worden diploma's allemaal internationaal erkent. Ook doordat de grenzen (binnen Europa) voor een groot deel transparant zijn geworden is (tijdelijke) arbeidsmigratie makkelijker geworden. Voor de jongeren wordt het steeds minder vanzelfsprekend om zich permanent in een land te vestigen. Mensen voelen zich niet voor hun hele leven aan één regio gebonden maar reizen de studie- en werkmogelijkheden achterna. Jonge mensen vestigen zich vooral in grote steden met hoger beroepsonderwijs en een universiteit. Het gevolg hiervan is dat plattelandsgebieden sterk ontgroenen.
- Nederland heeft zijn landbouw activiteiten verlegd naar duurzame veeteelt en landbouw producten. Nederland kent veel duurzame voedsel productie bedrijven. De landbouw is geëxtensieerd en de productie van intensieve veeteelt verplaatst zich steeds naar China. Op beperkte schaal worden in Nederland producten voor biobrandstof verbouwd (veilig gemanipuleerde populierbossen, zonnebloemen, e.d.). Per regio zijn grote verschillen te zien. Er wordt geproduceerd waar de gunstigste voorwaarden aanwezig zijn.

Infrastructuur

- Het Nederlandse wegennetwerk is voltooid en kan niet verder worden uitgebreid. Het gebruik van auto's wordt ontmoedigd om files zoveel mogelijk te voorkomen. Er is een grote maatschappelijke acceptatie van de maatregelen die gericht zijn op vermindering van het autogebruik. Het gaat om maatregelen zoals belastingheffing naar het aantal gereden kilometers en extra belastingen voor auto's die niet duurzaam zijn. Steeds meer mensen rijden een elektrische auto.
- Tegelijkertijd worden geïnvesteerd in andere vormen van vervoer. Het openbaar vervoer is goed georganiseerd. Er is een grote diversiteit in het aanbod, dat varieert van HSL, tram, metro, busvervoer, wijk en buurtbussen op oproep e.d. Er zijn goede, snelle internationale treinverbindingen met de HSL naar België, Frankrijk, Duitsland en de rest van Europa, en waterlijndiensten naar Groot-Brittannië. In dun bevolkte gebieden waar veel ouderen wonen die afhankelijk zijn en minder mobiel wordt taxivervoer tegen openbaar vervoerprijzen aangeboden. De overheid subsidieert de meerwaarde. De nationale markt voor het openbaar vervoer is opengebroken. Hierdoor is er voldoende concurrentie.
- In het openbaar vervoer worden alleen transportmiddelen gebruikt die voldoen aan Europese milieunormen. Het personenvervoer met de trein wordt gestimuleerd om zoveel mogelijk de intensiteit van het gebruik van de snelwegen stabiel te houden. Ook het vrachtvervoer wordt gestimuleerd gebruik te maken van vervoer via waterwegen en het spoor. Voor de goede bevoorrading en bereikbaarheid van steden zijn diverse maatregelen alternatieven ontwikkeld zoals de binnenstadservice, vracht door de gracht, en het zoveel mogelijk bundelen van goederenstromen. De infrastructuur voor ICT is optimaal en gas en olieleidingen worden steeds meer overbodig. De netten voor gas en olie wordt onderhouden maar niet meer uitgebreid. Er wordt wel geïnvesteerd in uitbreiding van het elektriciteitsnet vanwege het gebruik van elektrische auto's. Voor de verkeersveiligheid is het ISA-systeem (Intelligente snelheidsaanpassing) ingevoerd. Met een simpel apparaat dat een waarschuwing geeft via geluid of licht worden automobilisten gewaarschuwd.

Mondiale markt

Economie en arbeidsmarkt

- 24-uurs economie
- De nadruk ligt op de kenniseconomie. De beroepsbevolking is dus hoogopgeleid
- De arbeidsmobiliteit is hoog en (de lands)grenzen spelen geen rol. De arbeidsmarkt is zeer flexibel en (vrijwel) volledig geliberaliseerd (ontslagrecht bestaat eigenlijk niet meer)
- Veel mensen werken vaak vanuit huis/telewerken
- Mensen werken langer door, waardoor de gemiddelde beroepsbevolking ouder is
- Er komen meer toeristen uit het buitenland (bijvoorbeeld uit de BRIC-landen)
- De Nederlandse economie is minder een producten- en meer een diensteneconomie geworden
- In plaats van Europees wordt er mondiaal aanbesteed
- Het landschap is een economisch product geworden

Infrastructuur

- Op het punt van verkeer en vervoer worden technische innovaties ten volle benut.
- Het wegennet wordt verdicht en sterk verbeterd.
- Het volledig geprivatiseerde openbaar vervoer is snel en heeft voldoende dekking, met name in de stedelijke gebieden.
- Door een goed wegennet en goed openbaar vervoer kunnen grote afstanden tussen woon- en werkplaats eenvoudig worden overbrugd.
- Luchthavens krijgen de ruimte, kunnen ook op zee gebouwd worden
- Over kennisinfrastructuur: informatiebronnen kunnen overal en altijd elektronisch worden geraadpleegd.

Transatlantische regio (markt)

Gemeentefinanciën

- Minder geld in gemeentefonds
- Minder OZB
- Meer private investeringen
- Meer inkomsten uit handhaving (i.v.m. veiligheid)
- Belasting voor immigranten
- Minder Sociaal vangnet
- Minder subsidies voor sociale activiteiten

Zorgzame regio

Gemeentefinanciën

- Het verdeelmodel wordt aangepast naar wat er nodig is in gemeenten om kwaliteit te bieden
- Lokale en regionale belastingen
- Mbt. krimpproblematiek moeten de inkomsten niet alleen afhankelijk zijn van het aantal inwoners
- Sterke / omvangrijke overheid: veel uitgaven tegenover weinig inkomsten (economische groei is laag)
- Door sociale cohesie is het beroep op betaalde voorzieningen wellicht klein
- Overheid = partner; met partnerschap valt geld te verdienen (i.p.v. subsidies)
- EU-subsidies voor duurzame landbouw via gemeenten of regio

Mondiale Solidariteit

Gemeentefinanciën.

- Door het krimpen van de bevolking dalen de gemeentefinanciën vanuit de traditionele inkomensbronnen. Dit besef is ook bij de overheden doorgedrongen. Gemeenten krijgen meer ruimte om andere bronnen van inkomsten te genereren. Het gaat hier om inkomsten door privaat/publieke samenwerking. Voorbeelden hiervan zijn gemeenten die mede eigenaar zijn van kleinschalige nieuwe energieproductiebedrijven (zonne-energieparken, windmolenparken, biovergistingsinstallaties e.d.) Ook is het belastinggebied voor gemeenten uitgebreid met gemeentelijke opcenten, een eco-tax component in de toeristenbelasting en extra heffingen bij overmatig energiegebruik.
- Vanuit de EU en de Nederlandse rijksoverheid worden budgetten voor lokale overheden anders verdeeld. Bij de nieuwe verdeelsleutels is rekening gehouden met benodigde investeringen in krimpende regio's. Hier worden wel diverse voorwaarden aan gesteld, bijvoorbeeld de verplichting dat de betreffende gemeenten een goed onderbouwd beleid met bijbehorend maatregelenpakket voor aanpassing aan krimp hebben.

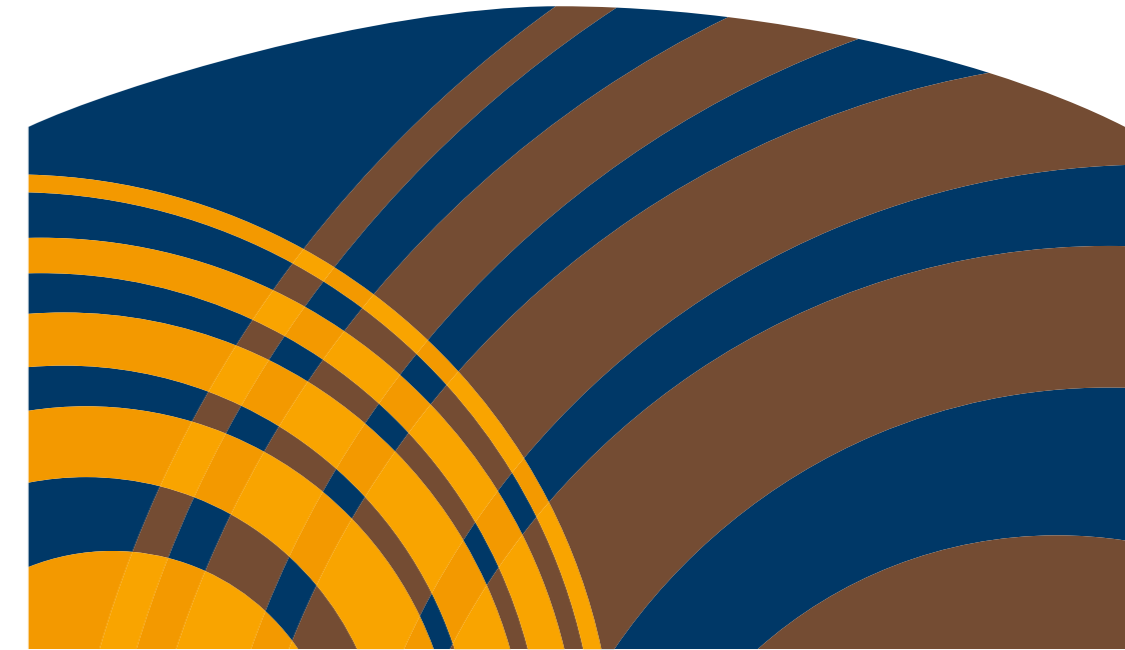
Toerisme (deze werkgroep heeft een extra thema toegevoegd)

- Nederland kent een gunstig toeristisch klimaat. Er wordt geïnvesteerd in het behoud van bekende toeristische trekpleisters, zodat deze hun toeristische waarde blijven behouden. Daarnaast kent Nederland door de wijze waarop met natuurschoon en natuurgebieden wordt omgegaan een aanzuigende werking voor met name toeristen die van rust en natuurschoon houden. Door de behoefte aan individualistisch gedrag is echter ook een markt voor andere vormen van toerisme. (pretparken, zorgtoerisme, health care). Vakantie is het moment waarbij het individu en de persoonlijke voorkeuren volledig tot zijn recht kunnen komen.

Mondiale markt

Gemeentefinanciën

- De rol van de overheid is beperkt, veel taken worden aan de markt en maatschappelijke organisaties overgelaten. De inkomsten en uitgaven van de overheid (Rijk, provincie en gemeenten) zijn daarom beperkt in omvang.
- Onder het motto 'minder overheid, meer markt' worden traditionele overheidstaken steeds meer aan anderen overgelaten. De overheid garandeert slechts een minimum aan zorg, armoedebeleid, onderwijs etc. Het niveau van dat minimum wordt door de centrale overheid vastgesteld.
- De beleidsvrijheid van de lokale overheden is uiterst beperkt. Eigen inkomsten hebben zij bijna niet, ook omdat verschillen in tarieven (belastingen, heffingen) niet worden geaccepteerd. De bekostiging loopt via de centrale overheid.
- Omdat de gemeenten nauwelijks eigen inkomsten hebben, kunnen zij zich niet onderscheiden door een laag niveau van belastingen en heffingen. Zij kunnen zich nog wel onderscheiden door de wijze van uitvoering van hun taken.

6 Verdieping Sluis scenario's

Vanuit de benoemde trends in de scenario's in hoofdstuk 5 hebben we per thema een vertaalslag gemaakt van Nederland naar Zeeuws-Vlaanderen (Sluis).

Wij hebben ons bij ieder thema de volgende vraag gesteld:
Wat moeten wij als projectgroep weten van bijvoorbeeld het onderwijs specifiek in Zeeuws-Vlaanderen (Sluis) in 2030 vanuit een scenario om oplossingen te kunnen generen voor de Krimp problematiek in Sluis (zie hoofdstuk 2).

Transatlantische regio (markt)

Demografische ontwikkelingen

- Tijdelijke vergrijzingspiek in 2010, daarna een stabilisatie van de bevolkingsopbouw
- Aanwezigheid van gepensioneerden
- Weinig jongeren, rustige samenleving, jongeren krijgen veel aandacht
- Komst zorgimmigranten
- Herwaardering ouderdom
- Langer inzetten ouderen in een vorm van het werkproces (bijklussen van ouderen bijvoorbeeld door het geven van consulten)
- Sterke bevolkingsafname (beroepsbevolking krimpt)
- Dubbele vergrijzing
- Actievere ouderen

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

- Milieu moet geld opleveren anders is het milieu ondergeschikt
- Koopwoningen (kan niet helemaal zonder huurwoningen ook voor ouderen), maatschappelijk vastgoed, functie voor corporaties wordt breder. Zorg voor ouderen in kunnen kopen, privaatrechtelijk. Meer crematoria.
- Herstructurering van woningen, veel behoefte aan. Verwijderingsbijdrage.
- Wetgeving voor verwijderingsbijdrage tot 2030 belangrijk om huidige slechte woningen te kunnen slopen.
- Geen spookdorpen?
- Renoveren oude bestaande bouw
- Grotere oudencomplexen met veel voorzieningen (gecombineerd met vakantieparken gericht op ouderen)
- Mix van permanent en tijdelijk wonen voor ouderen
- Leeg buitengebied (toerisme, water)
- Geblindeerde ramen
- Verwijderingsbijdrage
- Differentiatie woningaanbod
- Niet bouwen voor de eeuwigheid
- Levensloopbestendig
- Zorgwinkels

Zorgzame regio

Demografische ontwikkelingen

- Het is een vergrijzde en ontgroende gemeenschap. Waarbij veel alleenstaande oudergezinnen/huishoudens en woonachtig zijn. Remigratie wordt gestimuleerd.
- Ouderen en gezinnen maken een bewuste keus om terug te trekken vanuit stedelijke gebieden naar de oude zorgkernen. Mensen concentreren zich in de zorgkernen, waarbij ontzuiling een uitdaging is.
- Inwoners blijven graag wonen in de regio waar men geboren en getogen is. Jongeren blijven dicht bij huis studeren. Allochtonen zijn verplicht zich aan te passen aan de leefomgeving en worden dan opgenomen in de gemeenschap.
- Het gemiddelde opleidingsniveau is middelbaar beroepsonderwijs.

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

- Veel en complexe regelgeving: deregulering is gestopt!; harmonisatie EU-regelgeving
- Meer eigenbouw én bouw voor de massa (Vindex en sociaal, betaalbaar)
  - bouwopgave is bijgesteld
  - van meer naar beter
  - duurzaamheid
  - uitbreiding en hoogbouw
- Bescherming Nationale landschappen met goede infrastructuur (fiets- en wandelpaden, toerisme, recreatie)
- Er zijn veel koopwoningen in Sluis, deze huizen gaan vaak over van generatie op generatie en zijn daardoor relatief goed betaalbaar
- Er wordt waarde gehecht aan gemeenschapsruimte (bijv. tuin)
- Gemeenschappelijk wonen; vormen van coöperatie waarbij wonen en zorg/hulp voor en met elkaar is gecombineerd
- Van meer naar beter (van kwantiteit naar kwaliteit)
- Geen verre reizen meer; Sluis heeft ruimte genoeg om vakantie dicht bij huis te faciliteren; vooral kamperen is in trek, zowel bij ouderen als bij jongeren
- In bestaande (leegkomende) woningvoorraad, of na herstructurering: kleinschalige woon/zorgvormen; voor diverse soorten mensen: arm en rijk, diverse ziektebeelden (denk aan de kleinschalige woonvormen voor dementerenden in de grotere wijken)
- Mensen in Sluis onderhouden het openbaar groen zelf

Mondiale Solidariteit

Demografische ontwikkelingen

- De bevolkingsomvang is in 2030 ten opzichte van 2008 met 15% afgenomen. Naast het feit dat dit gevolgen heeft voor de bevolkingsdichtheid is ook de bevolkingsamenstelling in de afgelopen 20 jaar veranderd. Er zijn relatief meer ouderen dan dat er jongeren zijn.
- De arbeidsbevolking is gekrompen. Er worden steeds minder kinderen geboren.
- Jaarlijks vertrekken er na het behalen van een havo of vwo diploma relatief veel jong volwassenen weg uit de gemeente om elders te studeren. Hiervan keren na het behalen van een diploma maar weinig volwassenen terug naar de gemeente.
- Door stimulerende maatregelen (zie economie en arbeidsmarkt) is wel een kleine groei zichtbaar ten opzichte van 20 jaar ervoor.
- Ondanks de krimp is er een lichte toename van allochtonen in de gemeente waar te nemen. Er is een toename van eenpersoonshuishoudens ten opzichte van 20 jaar daarvoor. Deze wordt veroorzaakt door het feit dat jongeren langer zelfstandig blijven wonen, er meer gebroken gezinnen zijn en meer alleenstaande ouderen.
- Er is een scheve verdeling in opleidingsniveau zichtbaar. Er zijn in vergelijking met andere omliggende gebieden weinig hoog opgeleiden.
- Het overgrote deel van de bevolking heeft alleen een middelbare school opleiding of een mbo diploma.

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

- Er zijn kwalitatief hoge woonvoorzieningen gerealiseerd. Bij de realisatie is uitgegaan gemaakt van de bestaande woningvoorraad (peiljaar 2008). Het duurzaam flexibel of aanpasbaar bouwen van woonvoorzieningen wordt veel toegepast. Hierdoor kan gemakkelijk worden ingespeeld op schommelingen in de vraag.
- Een klein aantal kernen in de kustzone is omgebouwd tot ouderenresorts. Ouderen willen zo lang mogelijk zelfstandig wonen, waardoor er veel levensloopbestendige huizen zijn gebouwd. Er staan inmiddels kangoeroewoningen in West-Zeeuws-Vlaanderen. Een kangoeroewoning is een woonvorm waarbij zorgbehoevenden, met behoud van hun zelfstandigheid, deel kunnen uitmaken van het huishouden van een mantelzorger.
- De gemeente heeft een duidelijke indeling gemaakt in zones waarbinnen zich verschillende functies concentreren. Er is een zone waar zich de recreatievoorzieningen concentreren. Deze zone bevindt zich in een strook langs de kust en is ongeveer 5 km breed. Binnen deze strook zijn recreatievoorzieningen aanwezig zoals grootschalige campings en bungalowparken. Campings die niet in deze zone liggen zijn klein van opzet. Daarnaast zijn er zones waar zich bebouwing en bedrijvenparken bevinden. Tot slot zijn er zones waar de nadruk ligt op natuur en landbouw. Daarnaast zijn er gebieden waar ontwikkelingen en veranderingen worden doorgevoerd die in overeenstemming zijn met het feit dat het gebied de kwalificatie Nationaal Landschap heeft.
- Er wordt op verschillende plaatsen verspreid over de gemeente ruimte gereserveerd voor opwekking van duurzame energie. Dit gebeurt op een dusdanige wijze dat de installaties die hiervoor nodig zijn geen afbreuk doen aan het landschap. De gemeente heeft een aantal unieke specificaties waardoor nieuwe vormen van energieopwekking mogelijk zijn (zon, wind en water/ getijden).

Mondiale markt

Demografische ontwikkelingen

- Minder mensen maar ouder, welvarender en diverser

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

- Ecologie is business

Transatlantische regio (markt)

Onderwijs

- Digitaal onderwijs vanuit een punt, in iedere kern mogelijk, thuis of gezamenlijk (op deze manier kan je met een onderwijzer op afstand af)
- Kostscholen, eventueel initiatief van bedrijven (ook voor kinderen buiten Zeeuws-Vlaanderen, probleem jongeren uit de Randstad)
- Leer- werk trajecten, gildesysteem (loodgieters, kappers, scheelt geld)
- Een middelbare school in Zeeuws-Vlaanderen, keuzemogelijkheid in kwaliteit van onderwijs
- Je bestelt je boodschappen online en kunt ze afhalen bij school of laten thuisbezorgen
- Voor werk en onderwijs hoeft je in de transatlantische regio (markt) niet meer uit Sluis weg te trekken

Leefbaarheid en sociale infrastructuur

- Registratie van al het inkomend verkeer (voorbeeld noemen) (meten is weten en veiligheid en transparantie)
- Uitrust basisvoorzieningen tussen kernen (wie ruilt wat uit in een individualistische wereld) (bijvoorbeeld 1 goede gymtrainer die de kernen afgaat)
- Een voorzieningenkern en verder woonkernen (geen kernen maar regio's) (onderlinge kernensrijd speelt nu maar over 20 jaar misschien niet meer, Terneuzen) (Multi-religieuze centra, keuze religie),
- 1 gemeente met 17 wijken en aantal gecentraliseerde voorzieningen (bijvoorbeeld 1 gymtrainer die de verschillende kernen afgaat)
- Wisselende/flexibele voorzieningen, multifunctioneel (er moet wel aan te verdienen zijn)
- Voorzieningen gekoppeld aan toeristische aanbieders (campings, hotels)
- Traditionele streekproducten (eerlijk, degelijk, goedkoop, bijvoorbeeld aardappels)
- Multi-religieuze centra, keuze religie
- Biechten voor toeristen
- Kernteam is op zichzelf (familiecontact digitaal, kernteam is vrije keuze)
- Politie spreekt burgers digitaal aan (politie inkopen, jij bepaalt hoeveel veiligheid je wilt)

Zorgzame regio

Onderwijs

- Het aantal leerlingen daalt
- De volwasseneneducatie loopt terug
- Iedereen moet toegang hebben tot het onderwijs
  - gratis onderwijs
  - gevolgen voor gebouwen:
  - minder gebouwen
  - multi-functioneel
  - brede school
- Ieder dorp heeft zijn eigen onderwijsvoorziening (mogelijk door bijdragen van vrijwilligers)
- Wie is de onderwijzer?
  - veel ouderen
  - burgerparticipatie (leesouders)
- Inhoud
  - nadruk op onderwijs in de zorg
  - maatschappelijke stage is vanzelfsprekend
  - combinatie van theorie en praktijk (misschien richting het gildesysteem ontwikkelen)
  - gericht op gemeenschapszin

Leefbaarheid en sociale infrastructuur

- Mensen zorgen meer en vaker voor elkaar (familie, buurt)
  - mantelzorg, informele zorg.
  - kinderopvang gezamenlijk door ouders (ook een vorm van coöperatie)
- Het zorgaanbod is aanvullend op de informele zorg
- Wij-gevoel: overheid en burgers
- Meer onderlinge betrokkenheid
  - analoog - digitaal
  - gemeenschappen
- Wederkerigheid
- Gemeenschappelijk onderhoud leefruimte (winterdienst, schoonmaak)
- Samen verantwoordelijk zijn
- Aanspreken en tolerantie: bekend maakt bemind
- Het gaat er niet om voorzieningen op hetzelfde peil te houden voor mensen die er niet meer zijn
- Verder ontwikkelen kulturhus-concept: combineren maatschappelijke en commerciële voorzieningen en rol van bewoners daarin

Mondiale Solidariteit

Onderwijs

- Er zijn 30% minder scholieren in 2030; er zijn nog 1.340 basisschoolleerlingen. Binnen de gemeente zijn er twee soorten onderwijs voor jongeren aanwezig, basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Het basisonderwijs concentreert zich in de 5 voorzieningenkernen van de gemeente.
- De gemeente voorziet in een vervoersplan voor het vervoeren van kinderen die buiten de 5 voorzieningenkernen woonachtig zijn.
- Het voortgezet onderwijs concentreert zich in de hoofdkern. Er is geen hoger onderwijs in de regio aanwezig, waardoor jongeren nog steeds zijn aangewezen op gebieden buiten Zeeuws-Vlaanderen als ze verder willen studeren.
- In een van de voorzieningenkernen wordt geëxperimenteerd met het 24-uurs concept. Dit is een vorm van basisonderwijs waarbij andere vormen van lesaanbod plaatsvindt en waar ook door de leerlingen in de instelling gedurende de week wordt overnacht. Daarnaast zijn er op diverse plaatsen voorzieningen voor onderwijs, trainingen en cursussen voor ouderen, aangezien het concept 'leven-lang-leren' breed wordt geaccepteerd en de inwoners zich hun gehele leven willen ontwikkelen.

Leefbaarheid en sociale infrastructuur

- De gemeente West Zeeuws-Vlaanderen is een groene woongemeente met 17 kernen waarvan 5 kernen de voorzieningenkernen zijn. Eén kern (Oostburg) heeft de voorzieningen die aanvullend zijn, zoals middelbare scholen, een steunpunt gezondheidszorg, grote winkelvoorzieningen etc). De 4 andere kernen hebben de basisvoorzieningen (zoals basisonderwijs) geconcentreerd in multifunctionele gebouwen.
- In elke voorzieningenkern is een woonzorgzone, deze is gelegen in de nabijheid van de sociale voorzieningen die zoveel mogelijk geclusterd in multifunctionele gebouwen worden aangeboden. Daarnaast zijn in de gemeente een aantal woonzorgboerderijen gerealiseerd (private sector).
- Sociale voorzieningen zijn geconcentreerd in de hoofdkernen. In de twaalf kleine kernen is een klein gemeenschapshuis dat multifunctioneel kan worden ingezet. De gemeente heeft deze gemeenschapshuizen overgedragen aan de lokale gemeenschap. De gemeente levert wel jaarlijks een kleine ondersteuning ter versterking van de programmering. De lokale bevolking is zelf verantwoordelijk voor de exploitatie. Hierin is kinderopvang gevestigd met optioneel een voorziening voor de eerste twee jaar van het basisonderwijs.

Mondiale markt

Onderwijs

- Brede, kwalitatief hoogstaande scholen, goed aangesloten op het bedrijfsleven, internationaal onderwijs

Leefbaarheid en sociale infrastructuur

- Complete, ook op 70+ toegesneden, voorzieningen in de 5 dragende kernen

Transatlantische regio (markt)

Economie en arbeidsmarkt

- Private stranden
- Innovatieve toeristenattracties die aansluiten op lokale cultuur (Bijvoorbeeld: Schlagerhallen voor Duitsers, Romeins lifestylepark (met thermenbaden) (zelf meedoen, beleven)
- Doelgroepencampings (differentiatie per kern)
- Zorgtoerisme + profiteren van voorzieningen (Hoe onderscheidt Zeeuws-Vlaanderen zich van Zuid-Limburg en Hoogeveen?) Rust, ruimte, zon 't Groene Hart
- Revalidatie industrie
- Oogsten zonne-energie (meeste zonuren van Nederland) in combinatie met windenergie??
- Subsidie (door bedrijven) om hoger opgeleiden in ICT sector aan te trekken
- Gent, Brugge en west-Zeeuws-Vlaanderen wordt een arbeidsregio (Hoe gaat Zeeuws-Vlaanderen zich van Brugge profileren en andersom?) Meer zon, minder regen. Euregio. Landsgrenzen vervagen binnen dit scenario.
- Goedkope huurwoningen voor seizoensarbeiders (dubieus)
- Privé en werk loopt in elkaar over, lang doorwerken, vaste contracten geen vaste functies
- Sterrenwacht, sterrenkijker
- Wind- of zonnewagen rijden als toerisme
- Innovatieve, creatieve kleine bedrijven die profiteren van Amsterdam
- Voor werk en onderwijs hoef je in de transatlantische regio (markt) niet meer uit Sluis weg te trekken.

Infrastructuur

- Privaat Openbaar Vervoer op bestelling (digitaal) + België (bejaarden)
- Kleine busjes
- Investering op verbindingen naar het Zuiden
- Auto's die over water rijden (amfibie) + uitbreiden waternet
- Boodschappen op bestelling
- Fysieke verplaatsing/digitale verplaatsing (digitale infrastructuur)
- Tolwegen voor toeristen, eigen bewoners gratis
- Helikopterverbinding naar grote scholen + NS stations + HSL

Zorgzame regio

Economie en arbeidsmarkt

- Sobere levensstijl
- Arbeidsmobiliteit is ongeveer hetzelfde als in 2000
- Vooral regionale bedrijvigheid
- Afnemende vraag door krimp
- Het toerisme neemt toe, vooral regionaal
- Minder arbeidsparticipatie als gevolg van minder commerciële dienstverlening en minder consumptie
- Geen sexeonderscheid: M=V, kostwinnermodel verdwijnt
- Minder belemmeringen voor regionale Vlaamse economie door harmonisatie EU-regelgeving.
- Ieder huishouden heeft zijn eigen groentetuin; gezond en duurzaam, je weet wat je eet

Infrastructuur

- Hoe ziet het openbaar vervoer er uit?
  - terugdraaien privatisering (bus, ns)
  - misschien gratis ov
  - ov versobert
  - ov is vraaggestuurd
  - vrijwilligersvervoer, belbus, buurtbus
- Onderwijs, werken en wonen is meer regionaal gericht
  - afname nationaal verkeer
- Veilige inrichting van het wegennet (scheiden langzaam en snel verkeer)

Mondiale Solidariteit

Economie en arbeidsmarkt

- De grenzen tussen de landen binnen de Europese Unie zijn vervallen, waardoor er eenduidige regelgeving is ontwikkeld vanuit Brussel.
- Er is een technopark gevestigd in de regio. In het technopark wordt gewerkt aan het ontwikkelen van nieuwe energiebronnen. Hierbij vindt samenwerking met technische universiteiten plaats. Op beperkte schaal trekt dit ook kleine bedrijven aan die zich op deze markt richten. Deze twee ontwikkelingen trekken op beperkte schaal hoog opgeleide mensen terug naar de streek.
- Twaalf procent van de beroepsbevolking werkt in de landbouw. De landbouwsector is ontwikkeld en wordt gedomineerd door hoogwaardige, innovatie land- en tuinbouw (met uitzondering van glastuinbouw). Hierbij is er veel aandacht voor gewasontwikkeling. Ook zijn er inmiddels veel nieuwe appel- en perenrassen geïntroduceerd in het assortiment, zoals Rubens en Kanzi. Daarnaast werken er inwoners in België en in de kanaalzone. Het verhogen van het aanbod van zorgvoorzieningen voor ouderen (mede door het combinatieaanbod zorg/recreatie en het feit dat er relatief veel ouderen worden is er meer werkgelegenheid in de zorgsector.
- De pensioengerechtigde leeftijd is omhoog gegaan, waardoor mensen langer doorwerken. De gemeente ondersteunt de sociaal zwakkeren.

Infrastructuur

- Het openbaar vervoer wordt voorzien door een lightrail (tram) die de vijf voorzieningen kernen met elkaar verbindt.
- Aansluiting tussen de grote voorzieningen kernen en de overige kleine kernen wordt verzorgd door gratis vervoer op afroep.
- De kust wordt vanaf Breskens via Cadzand Bad naar Sluis ontsloten. Vandaar is er een verbinding met Knokke. In Knokke sluit deze lightrail aan op de kust tram.
- Er zijn meer elektrische auto's, dus er zijn aanpassingen nodig bij tankstations; hier moeten oplaadpunten komen voor deze auto's.

Mondiale markt

Economie en arbeidsmarkt

- Innovatief, toerisme, senioren, Vlaanderen

Infrastructuur

- Prima OV
- Snelle verbindingen
- Waterwegen: privaat gefinancierd.

Transatlantische regio (markt)

Gemeentefinanciën

- 2e woning geldstroom
- Geharmoniseerde belastingen met België
- Virtueel geld
- Beleggen/leasen natuur
- Publieke bevoegdheden te koop aanbieden (concreet maken voor Sluis)
- Schone lucht kopen
- Bundeling budgetten Rijk, Provincie, Gemeenten en marktpartijen
- Minder geld: keuzes maken
- Private investeringen/sluiten voorzieningen
- Wetswijziging: gemeentelijke belastingen: inkomstenbelasting, natuurbelasting, 2^e woningbelasting, belasting nieuwbouwhuizen, verwijderingsbijdrage huizen
- Minder subsidie, alleen zorg/onderwijs, geen cultuur
- Publiek privaat
- Financiert volledig in veiligheid en onderwijs en gedeeltelijk zorg en infrastructuur
- De overheid trekt zich terug in de transatlantische regio (markt) wat betekent dat er 50% minder geld binnen komt bij de overheid. Burgers en marktpartijen zijn op zichzelf aangewezen.

Zorgzame regio

Gemeentefinanciën

- Het verdeelmodel wordt aangepast naar wat er nodig is in gemeenten om kwaliteit te bieden
- Lokale en regionale belastingen
- Mbt. krimpproblematiek moeten de inkomsten niet alleen afhankelijk zijn van het aantal inwoners
- Sterke/omvangrijke overheid: veel uitgaven tegenover weinig inkomsten (economische groei is laag)
- Door sociale cohesie is het beroep op betaalde voorzieningen wellicht klein
- Overheid = partner; met partnerschap valt geld te verdienen (i.p.v. subsidies)
- EU-subsidies voor duurzame landbouw via gemeenten of regio

Mondiale Solidariteit

Gemeentefinanciën

- De belangrijkste inkomstenbronnen voor gemeenten zijn toeristenbelasting. De toeristenbelasting wordt verhoogd omdat gebruik kan worden gemaakt van gratis openbaar vervoer en omdat er een opslag wordt ingevoerd, de zogenaamde eco-tax.
- Productie van alternatieve energie in de privaat publieke combinaties levert ook extra middelen op.
- De parkeertarieven worden verhoogd en tevens gedifferentieerd. Bijvoorbeeld in de zomer en op zaterdag hoog. Alle combinaties zijn mogelijk door gebruik te maken van slimme technologieën. Zo kan ook gedacht worden om de lokale bevolking middels een pasje gedeeltelijke ontheffing te geven.
- Tenslotte wordt aangestuurd op een andere verdeelsleutel voor het gemeentefonds. De achterliggende gedachte bij de nieuwe verdeelsleutel is dat plattelandsgemeenten onevenredig zwaar getroffen worden door de effecten van krimp in combinatie met vergrijzing.

Toerisme (extra thema)

- In het toerisme ligt de nadruk op 3 doelgroepen: gezinnen en senioren en dagrecreanten
- De dagrecreanten winkeltoeristen bezoeken voornamelijk de kern Sluis welke een hoogwaardig, kleinschalig en divers winkelaanbod heeft
- Huisvesting van recreanten is geconcentreerd in de kustzone. Hier is een divers aanbod aan verblijfsaccomodaties met campings, vakantiehuizen en appartementen
- Met name voor senioren is specifiek aanbod: recreatie en zorg
- Tevens is geïnvesteerd in het opzetten van een kuuroord en een uitgebreid netwerk van fiets- en wandelroutes
- Het Romeinse verleden en Zeeuws-Vlaanderen als frontlinie in de Spaanse tijd en de twee wereldoorlogen krijgen veel extra belangstelling.
- De gemeente kent een grote culinaire aantrekkingskracht

Politiek bestuurlijk ontwikkelingen (extra thema)

- Na samenvoeging van gemeenten Oostburg en Sluis-Aardenburg bij de herindeling van 2003 ontstond de gemeente Sluis. Na deze herindeling ontstond een instabiele bestuurlijke situatie. Eén van de conclusies van de analyse van de situatie was dat er onder de bevolking geen gemeenschappelijke identiteit wordt ervaren.
- Het kiezen voor de naam 'gemeente Sluis' versterkte bij de bevolking en de gemeenteraadsleden een eigen-kern-denken. Dit belemmerde de besluitvorming in de raad. Er werd besloten om een gemeenschappelijke gemeentelijke identiteit te ontwikkelen. Een van de oplossingen was het veranderen van de naam van de gemeente. Gekozen werd voor de naam gemeente West Zeeuws-Vlaanderen omdat deze naam bleek te passen bij de identiteitsbeleving van de meeste inwoners. Daarnaast werden enkele maatregelen getroffen waarbij de inwoners werd gevraagd wat bepalend is voor het feit dat zij zich 'Windmaker (Oostburg), Kikker (Aardenburg), Bresiaander (Breskens), Sluuzenaar (Sluis), Djénaar (Ede) enz. voelen.
- Vanuit de eigendorpsidentiteit werden projecten gestart ter versterking van de gemeenschappelijke West Zeeuws Vlaamse identiteit. In 2030 is de gemeente West Zeeuws-Vlaanderen een gemeente die bestuurd wordt vanuit een gemeenschappelijke identiteit, waarbij raadsleden en bestuurders elkaar niet meer 'bestrijden' vanuit een 'wudder en hudder' gevoel maar vanuit wat het idee wat is het beste voor de gemeente West Zeeuws-Vlaanderen. Sindsdien loopt de besluitvorming beter, worden voorstellen en projecten ontwikkeld ter versterking van de gehele gemeente en als zodanig niet meer verworpen omdat andere kernen er geen belang bij zouden hebben. Lokale politieke partijen ontlenen hun bestaansrecht niet meer aan één kern. Bestuurlijke samenwerkingsverbanden met de gemeenten Terneuzen en Hulst hebben zich verder uitgebreid en worden intensief benut.
- Door de nieuw ontstane bestuurskracht kon worden ingespeeld op diverse ontwikkelingen en plannen voor de regio (Zeeland, Nederland, Vlaanderen en Europa) afspelen.

Mondiale markt

Gemeentefinanciën

- Teruggetreden marktgerichte overheid doet het met minder geld en middelen

7 Samenvattingen per thema per scenario

Vanuit de benoemde trends in de scenario's is in hoofdstuk 6 een bullitsgewijze opsomming gegeven.

In dit hoofdstuk is een samenvatting weergegeven, die verder ingaat op wat nodig is om tot aanbevelingen en kansrijke oplossingen te komen voor Sluis.

Transatlantische regio (markt)

Demografische ontwikkelingen

De gemeente Sluis is in 2030 sterk vergrijsd, wat ontgroening en bevolkingskrimp met zich meebrengt. De meeste jongeren zijn weggetrokken naar grote steden, om te werken of te studeren. De jongeren die nog in Sluis wonen krijgen relatief veel aandacht. De overheid heeft zich teruggetrokken en de verzorgingsstaat is niet meer van deze tijd. Iedereen die kan werken moet werken. Hierdoor gaat men niet snel met pensioen en maakt lange werkdagen. Voorzieningszekerheid is voor iedereen een hoog goed. Er zijn daarnaast veel alleenwonende burgers en minder gezinnen. De gezinnen die er zijn vallen snel uit elkaar, er zijn veel echtscheidingen en men krijgt niet meer dan 1 kind. De burgers zijn risicomijdend, individualistisch en calculerend van aard.

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

In de transatlantische regio, worden volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieu, gedreven door individualisme, een terugtrekkende overheid en een hang naar zekerheid. Dit resulteert in een woningvoorraad die voornamelijk bestaat uit koopwoningen en weinig tot geen sociale woningbouw.

Mensen trekken zich meer terug in hun woning en door het sterk toegenomen ICT gebruik, worden ook werken en leren veel meer vanuit huis gedaan. Samen met de vergrijzing en ontgroening leidt dit ertoe dat de volgende type woningen dominant zijn.

- Grote appartementen/ etages voor eenpersoonshuishoudens
- grotere particuliere oudercomplexen, waar zowel eigen inwoners als zorgtoeristen gebruik van maken.

Doordat kosteneffectiviteit een grote rol speelt, zal de kwaliteit van de woningen teruglopen, de woning niet meer voor de eeuwigheid worden gebouwd (eerder gesloopt) en meer uit standaard modules worden opgebouwd waardoor de kostprijs terugloopt.

In de berekende samenleving, is milieu geen issue vanuit welzijn en idealisme, maar alleen een issue als het geld op levert. Dit vertaalt zich erin dat initiatieven op het gebied van zonne-energie en windenergie later in de tijd komen, namelijk pas op het moment dat de technieken winstgevend kunnen worden geëxploiteerd. Op dat moment zal er snel grootschalig particulier in worden geïnvesteerd. Met grootschaligheid neemt de winstgevendheid immers toe en regelgeving is weinig belemmerend, door de teruggetrokken overheid.

Zorgzame regio

Demografische ontwikkelingen

Het is een vergrijsde en ontgroende gemeenschap. Waarbij veel alleenstaande oudergezin- nen/huishoudens en woonachtig zijn. Remigratie wordt gestimuleerd. Ouderen en gezinnen maken een bewuste keus om terug te trekken vanuit stedelijke gebieden naar de oude zorgkernen. Mensen concentreren zich in de zorgkernen, waar- bij ontzuiling een uitdaging is. Inwoners blijven graag wonen in de regio waar men geboren en getogen is. Jongeren blijven dicht bij huis studeren. Allochtonen zijn verplicht zich aan te passen aan de leefomgeving en worden dan opgenomen in de gemeenschap. Het gemiddelde opleidingsniveau is middelbaar beroepsopleiding.

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

Regels voor onder andere duurzaamheid en bouwen zijn complex, maar wel geharmoni- seerd in Europa. In elke gemeente moet 25% van de woningen klimaatneutraal zijn in 2050. In de gemeente Sluis voldoet in 2030 10% van de woningvoorraad aan de normen. De bevol- king en het bedrijfsleven willen bijdragen aan het halen van de normen, maar verwachten wel steun van de overheid. Particulieren kunnen via de gemeente een Europese subsidie aanvragen voor de plaatsing van zonnepanelen. Ook is in 2030 de bereidheid toegenomen om delen van het grondgebied in te zetten voor duurzame energiewinning, bijvoorbeeld voor de aanleg van windmolenparken.

In 2030 zijn de inwoners van de gemeente Sluis nauw betrokken bij het bouwen van hun eigen woningen. De lokale regelgeving maakt maat- werk mogelijk, zodat bijvoorbeeld wonen en zorg beter kunnen worden gecombineerd. Veel wonin- gen worden levensloopbestendig gebouwd. Door herstructurering is een grote kwaliteitsslag in de woningvoorraad gemaakt. Het aantal woningen is in de afgelopen jaren afgenomen en een deel van de woningen wordt door versoepelde regels als vakantiewoning gebruikt. De woningvoorraad bestaat voornamelijk uit koopwoningen.

Het Nationaal landschap Zeeuws-Vlaanderen kent een goed en uitgebreid fiets- en wandelnetwerk. Een deel van wat in 2010 nog agrarisch gebied was, is in 2030 natuurgebied geworden.

Mondiale Solidariteit

Demografische ontwikkelingen

De bevolkingsomvang is in 2030 ten opzichte van 2008 met 4-5000 bewo- ners afgenomen. Ook de bevolkingsamenstelling in de afgelopen 20 jaar is veranderd, door ontgroening en vergrijzing en lichte verkleuring. De be- volkingsgebonden werkgelegenheid is gekrompen. Veel jongeren migreren naar elders en slechts weinigen keren terug. Wel is door stimulerend beleid een kleine groei zichtbaar. ten opzichte van 20 jaar ervoor. Er is een toename van eenpersoonshuishoudens met in vergelijking met andere omliggende gebieden weinig hoog opgeleiden.

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

Om in te spelen op toekomstige ontwikkelingen is het belangrijk tijdig te onderzoeken welke woonwensen de huidige en toekomstige bewoners over 30 jaar hebben, welke kwaliteiten mensen belangrijk vinden voor hun toekomstige woning en woon- en leefomgeving. Hierbij dient uiteraard rekening te worden gehouden met de demografische ontwikkelingen zoals krimp, vergrijzing en ontgroening. Als ouderen zolang mogelijk zelfstandig in de eigen woning en de eigen bekende omgeving willen blijven wonen, als mensen behoefte hebben aan ruimte, sociale contacten, etc., moeten (bestaande en nieuwe) woningen en de woonom- geving hierop worden aangepast. Dit betekent dat bij keuzes nu al rekening gehouden moet worden met woningbouwplannen en ruimtelijke ordening.

Suggesties voor het inspelen op toekomstige aantrekkelijke woon- en leef- omgeving:

- inventariseer de woonwensen van huidige bewoners voor de toekomst, onderzoek wat mensen belangrijk of aantrekkelijk vinden aan de ge- meente voor vestiging of bezoek;
- investeer in duurzame, energiezuinige, flexibele woningen (uitgaande van het huidige woningbestand);
- beperk uitbreiding van het huidige woningbestand;
- kijk naar mogelijkheden voor woonzorgcomplexen en 'kangoeroewonin- gen', en onderzoek of één of enkele kernen kunnen worden omgevormd tot woonzorgresort.
- kies bewust voor ontwikkeling van bepaalde dorpskernen (en voorzienin- gen);
- investeer in nieuwe, duurzame energiebronnen;
- vervang 'rotte kiezen' in woningbouw aan de rand van de bebouwing en in de polders door natuur of landbouw;

Mondiale markt

Demografische ontwikkelingen

De bevolking van Sluis is sinds het begin van de eeuw gekrompen, en is daarnaast gemiddeld een flink stuk ouder, welvarender en meer divers geworden.

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

Ecologie is business. Voor Zeeland is ecologie de basis van de economie. Rust, ruimte en water ma- ken West Zeeuws-Vlaanderen een aantrekkelijke recreatiebestemming voor pensionado's en voor de vermoeide grotestadsburgers uit Gent en Ant- werpen, maar ook voor mensen van verder weg.

Transatlantische regio (markt)

Onderwijs

De inrichting van het onderwijs zal in 2030 drastisch zijn veranderd. Niet alleen omdat het aantal jongeren (0-23 jr.) in Sluis op termijn sterk zal afnemen (sterker dan in de rest van Nederland), maar ook omdat er vanuit de overheid minder geïnvesteerd zal worden in het onderwijs. Het aanbod van onderwijsvoorzieningen zal hierdoor verschromelen, terwijl de kwaliteit veel meer beïnvloed zal gaan worden door het succes van publiek-private arrangementen, die bovendien vooral op hun kosten-effectiviteit beoordeeld zullen worden. In de praktijk zal dit betekenen: minder scholen, de opkomst van privaat onderwijs, toenemende ongelijkheid in onderwijskansen voor arm en rijk, en een grotere nadruk op onderwijs gericht op de beroepspraktijk. Digitalisering neemt een hoge vlucht en zal ook zijn uitwerking hebben op het onderwijs. De combinatie van digitalisering met een voortschrijdende individualisering zal veel nieuwe mogelijkheden creëren voor het aanbieden van op maat gesneden vormen van onderwijs en scholing, waarbij veel meer op de behoefte van de individuele leerling/student zal kunnen worden ingespeeld. Veel aandacht zal er bovendien uitgaan naar het transparant maken van de kwaliteit van het onderwijsaanbod.

Leefbaarheid en sociale infrastructuur

Het aanbod van sociale voorzieningen in Sluis zal flink veranderen. Omdat de samenleving verder individualiseert zal er minder behoefte zijn aan voorzieningen als buurthuizen en (sport) verenigingen, en zullen er minder vrijwilligers zijn. Bovendien zal een vergaande digitalisering ervoor zorgen dat veel voorzieningen, diensten, sociale en culturele activiteiten op een andere, goedkopere manier kunnen worden aangeboden (burgerzaken, bibliotheken, doktersrecepten, boodschappen). Ook zal de overheid veel minder investeren in het voorzieningenaanbod. Niet alleen omdat de inkomsten van de gemeenten zullen teruglopen als gevolg van de afnemende bevolking, maar ook omdat burgers nog slechts willen betalen voor die publieke voorzieningen waar zij zelf direct voordeel van ondervinden. Het principe van de gebruiker betaald zal veel dominant worden. Bovendien zal er voor het in stand houden van bepaalde voorzieningen, aansluiting en afstemming worden gezocht met private aanbieders.

Zorgzame regio

Onderwijs

Er zijn multifunctionele (basis)scholen (van 0-18 jaar) verdeeld over zes kernen van de gemeente Sluis waarbij kwaliteit een van de belangrijkste gegeven is. Maatschappelijke stages zijn gemeengoed geworden. Deze multifunctionele scholen bieden voorzieningen/activiteiten aan voor verschillende leeftijdsgroepen, hierbij kan worden gedacht aan bijvoorbeeld na/voorschoolse opvang, bijscholing voor volwassenen, dagactiviteiten voor ouderen, coachingsgesprekken door ouderen aan jongeren. Nederland heeft een inhaalslag gemaakt ten opzichte van België, bijna geen kinderen trekken naar België.

Minimaal 4 klassen is een eis geworden.

Het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs zijn geclusterd in een kern. Ouderen en jongeren komen samen in een gebouw. Vitale ouderen dragen na hun pensionering bij aan de continuering en kwaliteit van het onderwijs.

Leefbaarheid en sociale infrastructuur

In 2030 voelt de Sluizenaar zich erg verantwoordelijk voor de gemeenschap in de dorpskern en zijn/haar familie, men zorgt goed voor elkaar. Er is een bloeiend verenigingsleven. De bewoners van Sluis zijn zelf verantwoordelijk voor het opzetten van eigen sociale en openbare voorzieningen, verenigingen en het onderhoud hiervan. De overheid stimuleert de zelfredzaamheid van de burgers. De dorpshuisfunctie is het sociale en drukbezochte middelpunt van de kernen, bewoners doen hun best deze voor de gemeenschap belangrijke plaats te laten bestaan. Men voelt zich meer verbonden en betrokken bij zijn of haar eigen dorpskern, dan bij de gemeente Sluis. Er bestaat gezamenlijkheid binnen Sluis met behoud van identiteit van de kern. Nieuwkomers in de kernen hebben zelf in de hand of zij wél of niet bij de gemeenschap horen, hiervoor is betrokkenheid en inzet een bepalende factor. Ouders en ouderen zijn erg betrokken bij het onderwijs. Inwoners van Sluis maken gebruik van het ziekenhuis in Oostburg dat verder uitgebreid is. In de gemeente Sluis zijn een aantal grotere, dragende kernen waar voorzieningen geconcentreerd zijn. In de kernen waar deze voorzieningen zijn weggefallen, wordt mantelzorg vergemakkelijkt door slimme combinaties van commerciële en maatschappelijke voorzieningen en diensten. Ouderen of zieken wonen in de kleinere kernen met behulp van familie en dorpsgenoten als aanvulling op de professionele zorg aan huis. Toeristen en bezoekers worden gemiddeld steeds ouder en worden ook aangetrokken door de uitgebreidere zorgmogelijkheden en rust in de regio (zgn. zorgtoerisme) (biedt mogelijkheden). De kerk is niet langer een bindende factor, om deze zorgtaak op te vangen, zijn er nieuwe gemeenschappen ontstaan.

Mondiale Solidariteit

Onderwijs

Omdat het aantal basisschoolleerlingen drastisch afneemt zijn keuzes nodig. In hoofdstuk 6 is daarom als voorbeeld gekozen voor concentratie van basisonderwijs in de 5 hoofdkernen en concentratie van voortgezet onderwijs in Oostburg. Bij de locatie van scholen kan ook aangesloten worden bij ontwikkelingen voor de andere thema's, zoals bij het thema volkshuisvesting met multifunctionele gebouwen.

Suggesties voor het inspelen op ontgroening:

- Gebruik objectieve criteria bij keuze voor de optimale schaalgrootte bij kinderopvang, basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Houdt niet kost wat kost vast aan op behoud van basisonderwijs in alle kernen ongeacht de grootte (of beter gezegd 'kleinte') van de klassen;
- Maak gebruik van multifunctionele gebouwen en combineer basisonderwijs met andere onderwijsvormen en functies;
- Kijk naar mogelijkheden voor grensoverschrijdende samenwerking, bijvoorbeeld samenwerking met scholen en universiteiten in België;
- Houdt bij lange termijn beleid rekening met nieuwe ontwikkelingen (bijvoorbeeld voorzieningen voor e-learning, mogelijkheden voor het 'leven lang leren' door ouderen).

Leefbaarheid en sociale infrastructuur

Behoud en versterking van de lokale leefbaarheid en sociale infrastructuur zijn belangrijk voor de inwoners van de gemeente. Er is nu al een sterke sociale infrastructuur binnen de dorpskernen en het is belangrijk om hier ook voor de toekomst in te blijven investeren.

Suggesties voor behoud van leefbaarheid en sociale infrastructuur

- Onderzoek wat volgens inwoners belangrijk is voor een goede, aangename leefomgeving, sociale veiligheid en sociale infrastructuur, en van welke factoren dit afhankelijk is;
- Verbeter en versterk de elektronische (publieke en private) dienstverlening, zoals digitaal aanvragen van een vergunning of bezorgservice van bedrijven.
- Investeer in de sociale infrastructuur door rekening te houden met pijlers die door vergrijzing of ontgroening mogelijk wegvallen (zoals einde van het enige dorpscafé na pensionering/overlijden eigenaar). Maar kijk ook naar ondersteuning van vrijwilligerswerk en het faciliteren van gezamenlijk inhuren van diensten (bijvoorbeeld oudere bewoners in de straat die gezamenlijk een tuinman of werkster inschakelen en zo zelfstandig kunnen blijven wonen).
- Draag gebouwen die in eigendom van de gemeente zijn af aan een stichting, bestaande uit dorpsbewoners, voor de functie dorpshuis. Middels een tegemoetkoming in de exploitatie kunnen bewoners zelf bepalen hoe invulling te geven aan de programmering. Kijk bij deze optie ook of andere gebouwen, zoals kerken die niet of zeer beperkt gebruikt worden, multifunctioneel kunnen worden ingezet.

Mondiale markt

Onderwijs

Brede, kwalitatief hoogstaande scholen, goed aangesloten op het bedrijfsleven. Onderwijs is sterk gericht op het opleiden van het soort ondernemers en werknemers waaraan de markt behoefte heeft. Engelstalig onderwijs is standaard om de wereldburgers op te leiden.

Leefbaarheid en sociale infrastructuur

Complete, ook op 70+ toegesneden, voorzieningen in de 5 dragende kernen. De economie is ingesteld op de veeleisende consumenten van deze tijd: alle gewenste voorzieningen zijn binnen handbereik. Veel voorzieningen en activiteiten zijn gedigitaliseerd. Het huishouden vindt ook grotendeels geautomatiseerd plaats.

Transatlantische regio (markt)

Economie en arbeidsmarkt

In de transatlantische regio is sprake van een geïndividualiseerde samenleving. Het verschil tussen arm en rijk wordt groter. De consument is kritisch, calculerend en wil waar voor zijn geld. De gebruiker betaalt, maar dan ook alleen voor de producten die hij of zij nuttig vindt. De ICT helpt de consument in het kiezen van het beste product en de ICT-oplossingen dragen bij aan een veilige omgeving. De technologische ontwikkelingen zorgen ervoor dat de werktijden steeds flexibeler worden en de scheiding tussen werk en privé vertraagt. De behoudende conservatieve werknemer heeft vaak een vast contract en heeft een voorliefde voor Nederlandse of regionale producten. Het toerisme in Nederland (I love Holland!) neemt toe. De bevolking vergrijsd, er is zelfs sprake van dubbele vergrijzing. Daarnaast zijn er minder jongeren, minder gezinnen en meer alleenwonende mensen. Innovatief ondernemerschap slaagt als gestart wordt vanuit het principe om de individualistische burger te bedienen of vanuit de technologische mogelijkheden om geld te verdienen. De economische mogelijkheden zijn te vinden op het gebied van het toerisme waarbij het zorgtoerisme en het singletoerisme de meeste kansen bieden. Personeelstekorten in de zorg worden minder door de komst van immigranten. Het milieu en de natuur komen in beeld zodra ook hier geld aan kan worden verdiend.

Infrastructuur

De gemeente Sluis is in 2030 uitstekend te bereiken en men kan door de verregaande technologische ontwikkeling op verschillende manieren van het openbaar vervoer gebruikmaken. Zo kan men gebruik maken van een uitgebreid waternet en zijn er helikopterverbindingen naar grote scholen en bedrijven. Tevens is de regio aan de HSL verbonden. Privaat openbaarvervoer (kleine busjes) is met één druk op de knop digitaal te bestellen. Boodschappen worden ook digitaal besteld en kunnen worden thuisgebracht. Het contact tussen burgers onderling verloopt vooral via de digitale infrastructuur.

Zorgzame regio

Economie en arbeidsmarkt

De economische groei is laag. Het vestigingsklimaat in Nederland is relatief beter geworden, doordat regels in Europa zijn geharmoniseerd (België is niet meer aantrekkelijker). Daardoor is de arbeidsmobiliteit richting België en vice versa toegenomen. Bedrijven zijn vooral gericht op de regio (inclusief de grensstreek van Vlaanderen) en minder op het buitenland. Minder mensen werken in de agrarische sector, waar schaalvergroting heeft plaatsgevonden.

Toerisme en recreatie zijn in 2030 nog steeds de belangrijkste inkomstenbronnen. Hoger opgeleiden keren na hun studie terug naar de regio om dicht bij hun familie te wonen, maar er zijn onvoldoende banen op niveau. Zij vinden werk onder hun niveau of op een ander werkterrein bij regionale bedrijven, of gaan aan de slag als zzp'er. Veel mensen – zowel mannen als vrouwen – werken parttime en/of thuis om werk en zorg / vrijwilligerswerk te kunnen combineren.

Infrastructuur

In 2030 is er nauwelijks economische ontwikkeling in de regio, de infrastructuur heeft zich dan ook niet verder uitgebreid. Wegverkeer blijft dominant in de regio, voornamelijk tussen de verschillende kernen in de gemeente Sluis. Het openbaar vervoer is vraaggestuurd, hierbij zetten vrijwilligers/ouders/ouderen zich in om busjes tussen de kernen te laten rijden. Sluizenaren identificeren zich in de eerste plaats met hun eigen kern, vervolgens met de grensregio waaronder de grotere Belgische steden (Gent en Brugge) vallen. Er zijn meer mogelijkheden op het gebied van openbaar vervoer richting België. Het openbaar vervoer in de regio is duurzaam (bijvoorbeeld electrobussen) en bovendien gratis.

Mondiale Solidariteit

Economie en arbeidsmarkt

In voorgaande hoofdstukken is al een beeld geschetst van algemene economische ontwikkelingen, zoals verhoging van de pensioenleeftijd, toename van telewerken en het wegvallen van Europese grenzen voor de arbeidsmarkt. Maar toerisme en landbouw blijven belangrijke pijlers voor de economie en de arbeidsmarkt in de gemeente. Daarom is het belangrijk om de gemeente te profileren als deel van een aantrekkelijke toeristische regio voor watersport, dagrecreatie, etc. Om ook in de toekomst te blijven bouwen aan behoud van werkgelegenheid in toerisme en landbouw is het belangrijk om nu al te werken aan een duurzame economische ontwikkeling. Hiermee wordt niet bedoeld op economische groei maar ombuiging naar bijvoorbeeld een meer duurzaam gebruik van landbouwgrond, 'groene energie' en investeren in innovatieve, duurzamere bedrijfsactiviteiten.

Suggesties voor duurzame economische ontwikkeling:

- Organiseer een PR-campagne voor de promotie van de gemeente (en de regio). Zet hierbij bekende (voormalige) inwoners van de gemeente in, bijvoorbeeld een Herman&Herman-campagne met Herman Wijffels en Sergio Herman, of benadruk de Romeinse historie, historische frontlinie-functie en de aanwezigheid van vestigingswerken;
- Maak keuzes bij het profileren van de gemeente als toeristische trekpleister en gebruik de sterke punten van de regio. Investeer in de modernisering van toeristische accommodaties. Bepaal duidelijke doelgroepen (gezinnen, senioren en ga bijvoorbeeld uit van de gastronomie en aanwezige goede restaurants. Organiseer evenementen zoals een slow-foodtour, nationale zeilwedstrijden, Miss Zeeuws-Vlaanderen, etc.;
- Speel in op nieuwe trends door de vergrijzing en maak de regio aantrekkelijk voor zorgvakanties voor ouderen, al dan niet gecombineerd met bijvoorbeeld kuuroorden of een centrum voor plastische chirurgie;
- Zet in op nieuwe innovaties in de landbouw en het faciliteren van combinatie landbouw met andere functies. Denk bijvoorbeeld aan productinnovatie en het combineren van landbouw en zorg (zorgboerderij) of kinderopvang. Een andere mogelijkheid is de inzet van landbouwgrond voor duurzame energieproductie.
- Ontwikkel het technopark tot kenniscentrum op het gebied van duurzame energie. Werk daarbij samen met universiteiten (zoals bijvoorbeeld de universiteit in Gent) en ontwikkel privaat-publieke productiefaciliteiten voor duurzame energie.

Nota bene.

Indien het plan Sluis aan Zee gerevitaliseerd wordt met betrekking tot de verdere stimulans van de toerisme zou het aan te bevelen zijn te onderzoeken of het levensvatbaar is de verbinding en het bevaarbaar maken van het kanaal Sluis-Brugge te maken. Een andere denkrichting is de jachthaven in Sluis waarbij de verbinding met de Zee wordt gerealiseerd via het Kanaal Sluis Brugge.

Infrastructuur

In het vorige hoofdstuk zijn al kort enkele voorbeelden geschetst van de infrastructurele voorzieningen, met uitbreiding van het openbaar vervoersvoorzieningen. Ook is gesproken over het belang van goede ICT-verbindingen in de toekomst, niet alleen voor bedrijven en gemeentelijke dienstverlening maar ook voor onderwijs en het langer zelfstandig kunnen blijven wonen van oudere inwoners van de gemeente.

Suggesties voor infrastructurele voorzieningen:

- Verbeter de openbaar vervoerverbinding tussen de vijf voorzieningen kernen door de aanleg van een lightrail (tram) . Sluit de lightrail in Knokke aan op de kusttram;
- Investeer in de ICT-voorzieningen bij gemeentelijke dienstverlening, bedrijven, etc.
- Onderzoek of het mogelijk is het huidig busvervoer te reduceren op onrendabele lijnen. Vervang deze door vervoer op oproep. Op piek momenten kan wel busvervoer worden ingezet.
- Seizoen gebonden tram verbinding onder langs de kust van Breskens, via Cadzand-Bad naar Sluis.

Mondiale markt

Economie en arbeidsmarkt

De economie is innovatief, sterk gericht op toerisme, en Vlaanderen ligt vlakbij. De economische pijlen worden gericht op duurzaam toerisme met een hoog kwaliteitsniveau. Vlaanderen biedt een keur aan wellnesscentra, sterrenrestaurants en luxe recreatiewoningen voor de senioren en oververmoeide stedelingen. Voor de Randstedeling heeft West Zeeuws-Vlaanderen veel voordelen. Zo is het is handig dat de cosmetische kliniek in een landelijke omgeving ligt, zodat je rustig een paar weekjes kunt bijkomen van je neusoperatie, buiten het zicht van vrienden en collega's. Naast het toerisme zijn duurzame energievoorziening (windmolens) en een bloeiende algenindustrie belangrijke bronnen van inkomsten. Verder is flexwerken eenvoudiger geworden. Mensen hoeven niet meer op hun werkplek aanwezig te zijn. Reistijden zijn niet meer van belang, dus mensen die van rust houden wonen in Zeeland en werken vanuit huis. De nadelen van krimp hebben zich omgebogen in optimale economische kansen. Het toekomstperspectief laat een optimistische en dynamische wereld zien.

Infrastructuur

Zeeuws-Vlaanderen kent in 2030 een efficiënt openbaar vervoerssysteem . Het kenmerkt zich door snelle verbindingen via de weg en via het water, gefinancierd door het bedrijfsleven Light-rail en snelle bootverbindingen, de technologie biedt ongekende mogelijkheden.. Het gaat erom dat Sluis ontsloten is en toegankelijk is op een schone manier, dus zonder vervuulende auto's.

Transatlantische regio (markt)

Gemeentefinanciën

In de transatlantische regio hebben individualisering en terugtrekkende overheid tot gevolg dat de uitkering uit het Gemeentefonds minimaal is. De gemeente heeft daardoor immers weinig wettelijke taken meer. Wel zijn de inkomsten uit de WOZ toegenomen ten opzichte van 30 jaar geleden. Dit komt vooral door de gemeentelijke belasting op tweede woningen. Door een wetswijziging kan de gemeente daarnaast nog andere belastingen zelf heffen, zoals een verwijderingsbijdrage voor nieuwbouwhuizen. Per saldo is er echter sprake van een vermindering van gemeentelijke inkomsten. Dit maakt scherpe prioritering noodzakelijk. Daarnaast is er een toename van publiekprivate samenwerking (zie ook de andere thema's). Subsidie wordt alleen nog verstrekt voor zorg en onderwijs, en zeker niet meer voor culturele voorzieningen. Veiligheid financiert de gemeente volledig.

Zorgzame regio

Gemeentefinanciën

Collectieve voorzieningen zijn duur en de gemeente is daar veel geld aan kwijt. Maar er zijn veel inkomsten uit lokale belastingen. De inwoners proberen tot de hoogst mogelijke graad zelfredzaam te zijn. Toeristenbelasting is een belangrijk inkomstenbron.

De gemeenschap draagt bij aan collectiviteit, bepaalde initiatieven worden deels gesubsidieerd door de gemeente. De gemeente biedt inzicht in in de geldstromen. Door geringe economische groei en geen grote commerciële sector worden weinig inkomsten gegenereerd uit bedrijven.

Door de toename van het aantal eenoudergezinnen/huishoudens is er meer inkomsten. Een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente is de inmiddels bestaande specifieke uitkering kwaliteitsimpuls krimpregio's die door een succesvolle lobby van de P10 van de grond is gekomen.

Mondiale Solidariteit

Gemeentefinanciën

Een krimpende bevolking heeft tot gevolg dat de traditionele donaties uit het gemeentefonds zullen dalen. Om de gemeente financiën op pijl te houden is het noodzakelijk andere bronnen van inkomsten te genereren.

Suggesties voor de gemeentefinanciën:

- Het invoeren van gedifferentieerde parkeertarieven met verhoging in het weekend en in het hoogseizoen (uitgezonderd bewoners van de gemeente);
- Het verruimen van toeristen belasting (bv. het ophogen met extra eco tax component);
- Participeren in duurzame energie projecten, opbrengsten zijn dan ook deels gemeentelijk;
- Aan sturen op een andere verdeelsleutel van het gemeentefonds en een beroep doen op fondsen van de Europese Unie.

Mondiale markt

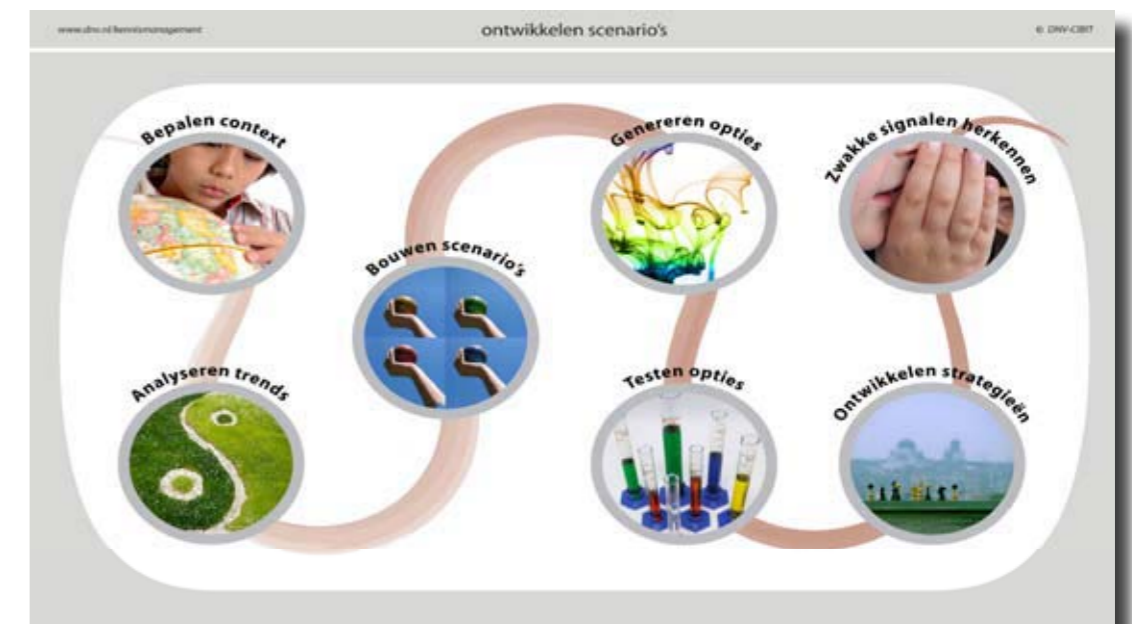
Gemeentefinanciën

De teruggetreden overheid doet het met minder geld en middelen. Door de marktwerking in de maatschappij heeft de overheid nog slechts een beperkte rol. In de mondiale markt van 2030 zijn de taken van de lokale overheid teruggebracht tot basistaken als politie en justitie. Zorg, scholen, vervoer enzovoorts worden privaat gefinancierd.

8 Oplossingen en aanbevelingen per thema per scenario

De groepen hebben in Sluis de context bepaald (hoofdstuk 2 en 4) en trends geanalyseerd (hoofdstuk 5). Op basis hiervan zijn in hoofdstuk 6 en 7 de scenario's afgebouwd. In dit hoofdstuk 8 worden, met krimp als bestuurlijk uitgangspunt, oplossingen gegeven om ofwel krimp af te remmen en/of om kwaliteitsimpulsen te geven. Het is aan de gemeentebestuurders om gekozen oplossingen te testen en strategieën te ontwikkelen. De gemeente staat daarin niet alleen. Via de P10 ondersteunen wij de gemeente door bovenlokale oplossingen nationaal te agenderen. Bijvoorbeeld via de bestuurderstop op 17 juni a.s. In bijlage 3 is een aanbod van SEV te lezen om onder bepaalde condities in Sluis een experiment uit te voeren.

Transatlantische regio (markt)

Demografische ontwikkelingen

Vergrijzing en ontgroening hebben tot gevolg dat er in 2030 veel ouderen en weinig jongeren in Sluis wonen. Dit heeft als positief gevolg dat het een rustige samenleving is met relatief weinig criminaliteit. Hierdoor is de gemeente Sluis een populaire (vakantie) bestemming voor een ieder die rust en ruimte zoekt. Vooral gepensioneerden uit Nederland en België zullen naar Sluis afreizen. De gemeente Sluis is ook een toeristische trekpleister vanwege de goede privaatgefinancierde zorgvoorzieningen. Het importeren van zorgmigranten strekt tot de aanbevelingen. Verder raden wij aan om optimaal gebruik te maken van de kennis en levenservaring van ouderen. Zij kunnen bijvoorbeeld worden ingezet als loopbaancoaches of psychologen. Consulten kunnen het best digitaal gegeven worden.

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

In dit scenario liggen oplossingen vooral in het als overheid slim samenwerken met private partijen. Door de teruggetrokken overheid heeft deze immers weinig geld voor eigen investeringen. Wel is het doordat gebouwen met een kortere levensduur worden neergezet, is het wel zeer belangrijk dat deze gebouwen ook aan het einde van de levensduur worden afgebroken. Hiervoor kan een verwijderingsbijdrage voor woningen worden ingesteld. Hiermee wordt al bij het plaatsen van de woning, betaald voor het afbreken ervan. Er zullen veel minder publieke voorzieningen zijn en voor het bieden van het basispakket aan zorg en scholing, zal moeten worden samengewerkt met private partijen. Zo kunnen in de complexen voor zorgtoeristen, ook de lokale ouderen en revaliderenden worden verzorgd. Voor zwembaden kunnen afspraken worden gemaakt met zwembaden bij recreatiecomplexen. Op die manier kan zwembaden worden gegeven in de daluren van het zwembad.

Onderwijs

Het basisonderwijs zal in 2030 op een geheel nieuwe manier worden aangeboden. In iedere kern is een individueel, interactief klaslokaal. Een centrale locatie verzorgt de vakdocenten (via digitale communicatiekanalen). De docent kan gewoon zien of iedereen op tijd is voor de les en de kinderen kunnen uiteraard vragen stellen. Voor de leerlingen die dat nodig hebben is er in iedere kern een speciaal lokaal, waar iemand aanwezig is die extra begeleiding biedt. Voor groepsactiviteiten, zoals gymnastiek, gaat men één dag per week naar de centrale basisschool in Oostburg. Iedere dag van de week komt er dus een andere delegatie naar de centrale school. Voor het opleiden van mbo-ers en hbo-ers zullen veel meer samenwerkingsverbanden worden aangegaan met bedrijven en bedrijventerreinen. Werkgevers bieden opleidingsplekken aan, die zij deels zelf financieren, ook omdat zij langs deze weg personeel werven en aan zich binden. Via een combinatie van praktijkleren en digitale colleges halen de 'werknemers in opleiding' hun diploma.

Zorgzame regio

Demografische ontwikkelingen

Het aantrekken van nieuwe inwoners is niet reeel. Wel moeten er voldoende geschikte woningen zijn voor mensen die na hun studie terugkeren naar Sluis (de remigrerende eindtwintigers en dertigers).

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

Gemeentelijke regelgeving maakt particulier opdrachtgeverschap mogelijk. Genoeg kwalitatief goede woningen worden geboden voor remigrerende jongeren/dertigers. Levensloopgeschikt bouwen en geclusterde woningen voor ouderen zijn geregeld. Maatregelen om renovatie en verduurzaming van woningen te stimuleren zijn genomen.

Onderwijs

- ouderen/vrijwilligers/gepensioneerden werken mee in het onderwijs (meer aandacht e.d. door meer vrijwilligers)
- maatschappelijke stage is een belangrijk instrument om leerlingen in te zetten betrokken en verantwoordelijkheid en betrokken burgerschap te creëren
- één instelling in een grotere kern in de gemeente waar vraag en aanbod in de zorg samenkomt (onderwijs in de zorg, mbo en hbo) en vraag naar zorg.

Mondiale Solidariteit

Demografische ontwikkelingen

Door stimulerende maatregelen (zie economie en arbeidsmarkt) kan krimp worden afgeremd. Hou rekening met eenpersoonshuishoudens en andere levensloopbestendige woon/werkvormen

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

Tijdig onderzoek naar de woonwensen van de huidige en toekomstige bewoners is noodzakelijk. Hierbij dient rekening te worden gehouden met de demografische ontwikkelingen. Voor ouderen wordt bij keuzes nu al rekening gehouden bij woningbouwplannen en ruimtelijke ordening.

Suggesties voor het inspelen op toekomstige aantrekkelijke woon- en leefomgeving:

- inventariseer de woonwensen van huidige bewoners voor de toekomst, onderzoek wat mensen belangrijk of aantrekkelijk vinden aan de gemeente voor vestiging of bezoek;
- investeer in duurzame, energiezuinige, flexibele woningen (uitgaande van het huidige woningbestand);
- beperk uitbreiding van het huidige woningbestand;
- kijk naar mogelijkheden voor woonzorgcomplexen en 'kangoeroewoningen', en onderzoek of één of enkele kernen kunnen worden omgevormd tot woonzorgresort.
- kies bewust voor ontwikkeling van bepaalde dorpskernen (en voorzieningen);
- investeer in nieuwe, duurzame energiebronnen;
- vervang 'rotte kiezen' in woningbouw aan de rand van de bebouwing en in de polders door natuur of landbouw;

Onderwijs

Omdat het aantal basisschoolleerlingen drastisch afneemt zijn keuzes nodig. In hoofdstuk 6 is daarom als voorbeeld gekozen voor concentratie van basisonderwijs in de 5 hoofdkernen en concentratie van voortgezet onderwijs in Oostburg. Bij de locatie van scholen kan ook aangesloten worden bij ontwikkelingen voor de andere thema's, zoals bij het thema volkshuisvesting met multifunctionele gebouwen.

Suggesties voor het inspelen op ontgroening

- Gebruik objectieve criteria bij keuze voor de optimale schaalgrootte bij kinderopvang, basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Houdt niet kost wat kost vast aan op behoud van basisonderwijs in alle kernen ongeacht de grootte (of beter gezegd 'kleinte') van de klassen;
- Maak gebruik van multifunctionele gebouwen en combineer basisonderwijs met andere onderwijsvormen en functies;
- Kijk naar mogelijkheden voor grensoverschrijdende samenwerking, bijvoorbeeld samenwerking met scholen en universiteiten in België;
- Houdt bij lange termijn beleid rekening met nieuwe ontwikkelingen (bijvoorbeeld voorzieningen voor e-learning, mogelijkheden voor het 'leven lang leren' door ouderen).

Mondiale markt

Demografische ontwikkelingen

De bevolking wordt een stuk ouder en meer divers. Richt u zich daar als gemeente ook op in. Er zullen veel meer 65 plussers in de gemeente wonen, maar ook veel meer internationale mensen. Grenzen doen er niet meer toe, dus vooral uit Vlaanderen, maar ook van verder weg trekken mensen naar Zeeland.

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

Het landschap van Sluis is van grote economische waarde. Ecologisch landschapsbeheer wordt veel belangrijker, dus maak daar gebruik van. Landbouwgrond maakt deels plaats voor ecologische landschapsbeheer. Volop ruimte voor wellnesscentra, luxe tweede woningen, luxe vakantieparken en kuuroorden, geef die de ruimte, zolang ze het landschap niet aantasten, want dat is het grootste economische goed. Er komt ruimte voor alternatieve energievormen, windenergie is booming en dus zal er voor de kust, uit het zicht uiteraard een groot windmolenpark aangelegd moeten worden. Huishoudens zullen kleiner zijn in 2030, richt het huidige woningaanbod daarop in. Daarnaast maak tweede woningbouw mogelijk.

Onderwijs

Onderwijs richt zich op talentontwikkeling, is internationaal gericht en 24 uren opvang voor kinderen is mogelijk. Ga in overleg met de plaatselijke ondernemers, zorg dat stageplekken geboden worden door hoogstaande culinaire bedrijven en ook de meer op technologie en innovatie gerichte bedrijven. Zo behoud je ook jonge mensen voor de regio.

Transatlantische regio (markt)

Leefbaarheid en sociale infrastructuur

Het voorzieningenaanbod zal zich concentreren in een klein aantal hoofdkernen, dat als centrum fungeert voor de omliggende woonkernen. In de hoofdkernen zullen multifunctionele voorzieningen centra ontstaan, waarbij bepaalde diensten flexibel zullen zijn (roulerend tussen de verschillende hoofdkernen). Een aantal andere voorzieningen zal worden aangeboden door als gemeente afspraken te maken met de toeristische sector. Voor een arts en een fysiotherapeut kunnen bewoners op bepaalde tijden terecht bij het zorg-recreatiecomplex voor ouderen in de buurt. Hetzelfde principe kan gelden voor zwembaden, tennisbanen, winkels, sauna's, etc. Door bepaalde voorwaarden te stellen kan de gemeente er zelfs voor zorgen dat deze toeristische centra bepaalde ambulante diensten moeten aanbieden (hiervoor zullen inwoners dan een eigen bijdrage dienen te leveren): verpleging, vervoer, etc. Wat betreft de leefbaarheid zal met name worden geïnvesteerd in veiligheid (politie, digitaal toezicht, etc.)

Economie en arbeidsmarkt

In Sluis liggen vele mogelijkheden op het gebied van toerisme. Door de (dubbele) vergrijzing neemt de zorgsector een grote vlucht. Het realiseren van een 'zorgresidence' is een kans. Deze voorziening zal zich richten op de oudere burger met een scala aan keuzemogelijkheden. Gedacht kan worden aan sauna, zwembad, fysiotherapie, kapper, dokter, tandarts, revalidatiemogelijkheden etc. De medische zorgtoerist kiest ervoor om na een ziekenhuisopname in België te revalideren in de ruime omgeving van Zeeuws-Vlaanderen. De luxe zorgtoerist kiest ervoor om na een periode van hard werken te ontspannen in een 'wellness-achtige' omgeving. Door het, samen met het bedrijfsleven, starten van leer-werk trajecten kunnen jongeren voor de regio Sluis worden behouden. Deze jongeren kunnen aan de slag in de zorg, het 'singletoerisme' of innovatieve technologische projecten. Aanbevolen wordt om initiatieven op het gebied van zonne-energie en windenergie te onderzoeken. Voor het plaatsen van zonnecollectoren is voldoende ruimte. Voor niets gaat de zon op, maar er geld mee verdienen is nog beter!

Zorgzame regio

Leefbaarheid en sociale infrastructuur

Openbare ruimte zelf onderhouden (opplusdag uitbreiden; dit als aanleiding). Gezamenlijk zorgen voor elkaar ouders en familieleden in de vorm van particulier zorghuis. Slimme combinaties van commerciële en maatschappelijke voorzieningen en diensten:

- containers naast het huis voor familie/ouders
- zorgtoerisme
- nieuwe communities
- ondersteunen en faciliteren van familie zorg (naast mantelzorg door familie)
- ziekenhuis/voorzieningen in enkele grotere kernen
- zelfvoorzienend: moestuinen, zonnepanelen en windmolens

Economie en arbeidsmarkt

Gemeente Sluis is onderdeel van de Vlaamse grensregio. Hierin is er vrij economisch verkeer, de gemeente Sluis trekt veel zorgtoerisme aan. Bedrijven blijven beroepsbevolking uit de eigen regio aantrekken. Kwaliteitsimpuls zorg en toerisme. Zzp'ers (geremigreerde hogeropgeleiden) krijgen meer fiscale en administratieve ruimte. Zeeland is een proeftuin van de EU en ontvangt veel subsidie voor duurzaamheidsprojecten en -innovaties. Innovatieprijs voor bedrijven die duurzaam ontwikkelen e.d. hierdoor kunnen deze bedrijven zich vestigen in de regio.

Mondiale Solidariteit

Leefbaarheid en sociale infrastructuur

Behoud en versterking van de lokale leefbaarheid en sociale infrastructuur zijn belangrijk voor de inwoners van de gemeente. Er is nu al een sterke sociale infrastructuur binnen de dorpskernen en het is belangrijk om hier ook voor de toekomst in te blijven investeren.

Suggesties voor behoud van leefbaarheid en sociale infrastructuur:

- Onderzoek wat volgens inwoners belangrijk is voor een goede, aangepaste leefomgeving, sociale veiligheid en sociale infrastructuur, en van welke factoren dit afhankelijk is;
- Verbeter en versterk de elektronische (publieke en private) dienstverlening, zoals digitaal aanvragen van een vergunning of bezorgservice van bedrijven.
- Investeer in de sociale infrastructuur door rekening te houden met pijlers die door vergrijzing of ontgroening mogelijk wegvallen (zoals einde van het enige dorpscafé na pensionering/overlijden eigenaar). Maar kijk ook naar ondersteuning van vrijwilligerswerk en het faciliteren van gezamenlijk inhuren van diensten (bijvoorbeeld oudere bewoners in de straat die gezamenlijk een tuinman of werkster inschakelen en zo zelfstandig kunnen blijven wonen).
- Draag gebouwen die in eigendom van de gemeente zijn af aan een stichting, bestaande uit dorpsbewoners, voor de functie dorpswoning. Middels een tegemoetkoming in de exploitatie kunnen bewoners zelf bepalen hoe invulling te geven aan de programmering. Kijk bij deze optie ook of andere gebouwen, zoals kerken die niet of zeer beperkt gebruikt worden, multifunctioneel kunnen worden ingezet.

Economie en arbeidsmarkt

In vorige hoofdstukken is een beeld geschetst van algemene economische ontwikkelingen. Toerisme en landbouw blijven belangrijke pijlers. De gemeente profileert zich als een aantrekkelijke toeristische regio voor watersport, dagrecreatie, etc. Om ook in de toekomst te blijven bouwen aan behoud van werkgelegenheid in toerisme en landbouw is het belangrijk om nu al te werken aan een duurzame economische ontwikkeling. Hiermee wordt bedoeld op ombuiging naar meer duurzaam gebruik van landbouwgrond, 'groene energie' en innovatieve, duurzamere bedrijfsactiviteiten.

Suggesties voor duurzame economische ontwikkeling:

- Organiseer een PR-campagne voor de promotie van de gemeente (en de regio). Zet hierbij bekende (voormalige) inwoners van de gemeente in, bijvoorbeeld een Herman&Herman-campagne met Herman Wijffels en Sergio Herman, of benadruk de historie;
- Maak keuzes bij het profileren van de gemeente als toeristische trekpleister en gebruik de sterke punten van de regio. Investeer in de modernisering van toeristische accommodaties. Bepaal duidelijke doelgroepen (gezinnen, senioren en ga bijvoorbeeld uit van de gastronomie en aanwezige goede restaurants. Organiseer evenementen zoals een slow-foodtour, nationale zeilwedstrijden, Miss Zeeuws-Vlaanderen, etc.;
- Speel in op nieuwe trends door de vergrijzing en maak de regio aantrekkelijk voor zorgvakanties voor ouderen, al dan niet gecombineerd met bijvoorbeeld kuuroorden of een centrum voor plastische chirurgie;
- Zet in op nieuwe innovaties in de landbouw en het faciliteren van combinatie landbouw met andere functies. Denk bijvoorbeeld aan productinnovatie en het combineren van landbouw en zorg (zorgboerderij) of kinderopvang. Een andere mogelijkheid is de inzet van landbouwgrond voor duurzame energieproductie.
- Ontwikkel het technopark tot kenniscentrum op het gebied van duurzame energie. Werk daarbij samen met universiteiten (zoals bijvoorbeeld de universiteit in Gent) en ontwikkel privaat-publieke productiefaciliteiten voor duurzame energie.

Nota bene.

Indien het plan Sluis aan Zee gerevitaliseerd wordt met betrekking tot de verdere stimulans van de toerisme zou het aan te bevelen zijn te onderzoeken of het levensvatbaar is de verbinding en het bevaarbaar maken van het kanaal Sluis-Brugge te maken. Een andere denkrichting is de jachthaven in Sluis waarbij de verbinding met de Zee wordt gerealiseerd via het Kanaal Sluis Brugge.

Mondiale markt

Leefbaarheid en sociale infrastructuur

Een belangrijke taak voor de gemeente in de mondiale markt is het slechten van de grenzen tussen de landen maar met name tussen de oren van de burgers! Richt de gemeente in op basis van vijf dragende kernen met alle voorzieningen die nodig zijn op het terrein van onderwijs en zorg en een efficiënt winkelaanbod. De bevolking bestaat voor het grootste gedeelte uit 65+-ers. Richt daar de 5 grootste gedeeltes uit in. Multidisciplinaire dienstencentra waar ouderen boodschappen kunnen doen, bankzaken regelen e.d. moeten worden ingericht. De gemiddelde burger is draagkrachtig, dus zorg voor de aanleg van luxueus ingerichte wooncomplexen voor ouderen met alle zorg binnen handbereik.

Economie en arbeidsmarkt

Sluis heeft uitzonderlijke nieuwe economische kansen. Het landschap is de grootste economische factor. Rust en ruimte moeten behouden blijven, opdat wellnesscentra en kuuroorden toeristen kunnen trekken. Maak een marktgerichte toekomstvisie en betrek de burgers, laat ze de kansen zien. Maak publiek-private samenwerking mogelijk als gemeente. Richt uw economische pijlen op Vlaanderen. Duurzame energie, bijvoorbeeld windmolens heeft de toekomst, doe daar nu dus ook al wat mee. Innovatieve industrie richt zich op duurzame energie, haal ecologische onderzoeksinstellingen naar Zeeland. Dit trekt namelijk ook hoogopgeleide werknemers uit binnen- en buitenland. Door flexwerken kunnen mensen meer vanuit thuis werken en is het dus belangrijker hoe hun woonomgeving eruit ziet voor mensen dan dat ze dichtbij hun werk wonen. Toerisme blijft belangrijk in Sluis. Omdat er vijf dragende kernen komen kunnen andere dorpskernen ingericht worden als themadorpen. Een kunstenaarsdorp, een duurzaam zelfvoorzienend dorp, etc. Denk na over hele nieuwe innovatieve industrie, zoals bijvoorbeeld algenkwekerij, in Japan nu al booming, wellicht ook iets voor Zeeland?

Transatlantische regio (markt)

Infrastructuur

Het feit dat de gemeente Sluis rust, ruimte en goede zorgvoorzieningen te bieden heeft maakt de regio een aantrekkelijke toeristenbestemming. Een slimme overheid ziet dit als kans om tolwegen aan te leggen. Voor het betalen van tol zijn de lokale bewoners vrijgesteld. Verder adviseren wij de gemeente Sluis te blijven investeren in de bereikbaarheid van de regio. Hierdoor kunnen toeristen uit België en Nederland de regio snel bereiken. Tenslotte adviseren wij om via het digitale verkeer reclame te maken voor de unieke faciliteiten die de gemeente Sluis te bieden heeft.

Gemeentefinanciën

Het heffen van een verwijderingsbijdrage op nieuwbouwwoningen maakt een goed beheer van de woningvoorraad mogelijk. Natuurterreinen en andere terreinen die de gemeente in eigendom heeft, kunnen worden verpacht of geleased. Dat levert de gemeente extra inkomsten op. Publieke voorzieningen zoals zwembaden worden verkocht aan private partijen met afspraken over gebruik door inwoners van de gemeente.

Zorgzame regio

Infrastructuur

Openbaar vervoer (ov) op afroep door ouderen of andere vrijwilligers die tegen onkostenvergoeding personen vervoeren, hierdoor is ov goedkoper en praktischer (van deur tot deur) en flexibeler. Koppeling tussen dit ov op afroep en duurzame vervoersmiddelen (deze mensen krijgen de mogelijkheid om duurzamere mogelijkheden van vervoer te hebben). Carpool centrale (makkelijk maken voor mensen om te carpoolen bij dagelijkse dingen).

Gemeentefinanciën

Regionale belastingen zijn hoog (decentralisatie van belastingen). P10 lobby voor gelden voor herstructurering in krimpgebieden (KIK Kwaliteitsimpuls Krimpregio's). Gemeente kent stimuleringsubsidies toe aan kernen die zelfstandig onderhouden etc.

Mondiale Solidariteit

Infrastructuur

In het vorige hoofdstuk zijn al kort enkele voorbeelden geschetst van de infrastructurele voorzieningen, met uitbreiding van het openbaar vervoersvoorzieningen. Ook is gesproken over het belang van goede ICT-verbindingen in de toekomst, niet alleen voor bedrijven en gemeentelijke dienstverlening maar ook voor onderwijs en het langer zelfstandig kunnen blijven wonen van oudere inwoners van de gemeente.

Suggesties voor infrastructurele voorzieningen:

- Verbeter de openbaar vervoerverbinding tussen de vijf voorzieningen kernen door de aanleg van een lightrail (tram) . Sluit de lightrail in Knokke aan op de kusttram;
- Investeer in de ICT-voorzieningen bij gemeentelijke dienstverlening, bedrijven, etc.
- Onderzoek of het mogelijk is het huidig busvervoer te reduceren op onrendabele lijnen. Vervang deze door vervoer op oproep. Op piek momenten kan wel busvervoer worden ingezet.
- Seizoen gebonden tram verbinding onder langs de kust van Breskens, via Cadzand-Bad naar Sluis.

Gemeentefinanciën

Een krimpende bevolking heeft tot gevolg dat de traditionele donaties uit het gemeentefonds zullen dalen. Om de gemeentefinanciën op pijl te houden is het noodzakelijk andere bronnen van inkomsten te genereren

Suggesties voor de gemeentefinanciën:

- Het invoeren van gedifferentieerde parkeertarieven met verhoging in het weekend en in het hoogseizoen (uitgezonderd bewoners van de gemeente);
- Het verruimen van toeristen belasting (bv. het ophogen met extra eco tax component);
- Participeren in duurzame energie projecten, opbrengsten zijn dan ook deels gemeentelijk;
- Aan sturen op een andere verdeelsleutel van het gemeentefonds en een beroep doen op fondsen van de Europese Unie.

Mondiale markt

Infrastructuur

OV heeft de toekomst, uiteraard gefinancierd door private partijen. Zorg ervoor dat Zeeland ontsloten wordt, het moet bereikbaar worden, niet alleen eenvoudiger voor mensen uit Vlaanderen, maar ook voor randstedelingen. Over de vorm moet worden nagedacht, maar sluit vooraf niets uit. Een lightrail, water vervoer, of ondergronds vervoer, het klinkt nu misschien nog als onrealistisch, maar in 2030 is er veel meer mogelijk. Ga om de tafel met vervoerspartijen en het bedrijfsleven om ideeën uit te wisselen.

Gemeentefinanciën

De gemeente stimuleert marktwerking en heeft een faciliterende rol. De rol van de gemeentelijke overheid is in de mondiale markt van 2030 teruggebracht tot basistaken als politie en justitie. Zorg, scholen en vervoer worden privaat gefinancierd. Wees niet bang voor publiek private samenwerking, dit heeft namelijk de toekomst. Zorg voor minder en eenvoudiger regelgeving.

Bijlage 1 Metaforen voor scenario's

Transatlantische regio (markt)

Dier: Zeeschildpad

Maaltijd: Euroshopper (supermarkt) kant en klaar maaltijd

Vooraanstaande persoon: Geert Wilders

Commerciële organisatie: Media Markt

Zorgzame regio

Dier: Konijn

Maaltijd: Andijviestamppot

Vooraanstaande persoon: Agnes Kant

Commerciële organisatie: Batavus

Mondiale markt

Dier: Vos: Een dier dat zich snel en gemakkelijk aanpast aan veranderende omstandigheden. Reinaert is slim, maar het gaat hem om de kippen. Al te veel scrupules heeft hij niet.

Maaltijd: Sushi: Hip, trendy, snel, makkelijk en gezond

Vooraanstaande persoon: Duncan Bannatyne: Eén van de "dragons" uit het Engelse tv-programma "dragon's den". Begon met een ijscokar, is nu veelvoudig miljonair, met allerlei ondernemingen.

Bedrijf: Google: Hoogwaardige technologie, speelt snel in op ontwikkelingen, ontwikkelt zelf voortdurend nieuwe producten.

Bijlage 2 Burgerprofiel passend bij scenario's

Transatlantische regio (markt)

Persoon en persoonlijke situatie

Naam:	Jan Modaal, Jan Klaas (Cyriel van Hulle)
Leeftijd:	45 jaar
Gezinssituatie:	Gescheiden, alleenwonend, 1 kind
Levensstijl:	Drukke baan bij een commercieel bedrijf, werkt ook in het weekend, vast contract maar geen vaste functie, leeft om te werken (inkomenszekerheid), vindt carrière en presteren belangrijk, leest de Telegraaf digitaal.
Achtergrond:	Is hier geboren, heeft een leer-werktraject gevolgd in zorgpark, inmiddels ICT-vaardig.
Taal:	Spreektaal: Nederlands, Zeeuws Vlaams Schrijftaal: Digitaal, extreem doorgevoerde sms-taal
Ligt wakker van:	Kelderen aandelen, veiligheid op straat, vrijgelaten pedofiel. Sociale verplichten waar men niet onder uit kan, buitenstaanders.
Wordt blij van:	Goedkoop en gebruiksvriendelijk koffiezetapparaat, meer blauw op straat, vernieuwde site marktplaats (gratis bezorgdienst). Dagelijks de aanbiedingen automatisch ontvangen, vrijheid, digitale persoonlijke ruimte.

Woonsituatie

Woning en inrichting: Nieuwbouw appartement (goed geïsoleerd), ruim appartement (veel bewegingsvrijheid), onderhoud en service abonnement, bewaakte parkeergarage onder het appartementencomplex, ingericht met noodzakelijke Ikea meubels, technische en functionele snufjes in huis (vb. thuiswerken en sociale contacten).

Buurt: Rustige buurt, niet gezellig, wel schoon, weinig/geen contacten met burens en andere bewoners, in de wijk wonen veel alleenwonende mensen, dichtbij goede uitvalswegen.

Leefbaarheid: Er rijden camerabusjes door de buurt, digitaal meldpunt bij problemen (oplossing binnen een kwartier).

Rol als burger

Verwachting en communicatie richting

Overheid: Digitale dienstverlening (geen vast contactpersoon), 24-uurs service (betrouwbaar, snel, goed en goedkoop).

Politieke activiteiten: Stemt niet of tegen establishment (conservatief), klaagt mee met de Telegraaf partij.

Persoon en persoonlijke situatie

Naam: Sofie de Vries

Leeftijd: 38 jaar

Gezinssituatie: Is getrouwd met de man die ze tijdens haar studie in Rotterdam heeft leren kennen. Sofie heeft 2 kinderen, zij zijn 12 en 10 jaar oud.

Levensstijl: Sofie is actief in de wijkvereniging en lid van Natuurmonumenten en de Fietsbond. In haar vrije tijd is Sofie vrijwilliger bij de Sluis Thuis Taxi, daarbij rijdt ze op afroep mensen rond in de gemeente. Ze leest de Libelle en het regionale AD.

Achtergrond: Werkt parttime in de zorg

Motto: verbeter de wereld, maar begin bij jezelf

Ligt wakker van: Betaalbaarheid van de zorg

Aanleg van een grote weg in de wijk

Wordt blij van: Vader krijgt een lintje (waardering)

Haar gelukkige gezin

In haar dagelijks leven kan ze veel betekenen voor anderen

Woonsituatie

Woont in een 2 onder 1 kap in een kindvriendelijke wijk, dichtbij de ouders

Woont eenvoudig, functioneel en gezellig met veel ruimte voor het gezin

Rol als burger

Verwachting en communicatie richting

Overheid: de overheid regelt alles en is toegankelijk (loket) spreekuur in het wijkbureau

Politieke activiteiten: maatschappelijk actief burgerschap

Zorgzame regio

Persoon en persoonlijke situatie

Naam: Sofie de Vries

Leeftijd: 38 jaar

Gezinssituatie: Is getrouwd met de man die ze tijdens haar studie in Rotterdam heeft leren kennen. Sofie heeft 2 kinderen, zij zijn 12 en 10 jaar oud.

Levensstijl: Sofie is actief in de wijkvereniging en lid van Natuurmonumenten en de Fietsbond. In haar vrije tijd is Sofie vrijwilliger bij de Sluis Thuis Taxi, daarbij rijdt ze op afroep mensen rond in de gemeente. Ze leest de Libelle en het regionale AD.

Achtergrond: Werkt parttime in de zorg

Motto: verbeter de wereld, maar begin bij jezelf

Ligt wakker van: Betaalbaarheid van de zorg

Aanleg van een grote weg in de wijk

Wordt blij van: Vader krijgt een lintje (waardering)

Haar gelukkige gezin

In haar dagelijks leven kan ze veel betekenen voor anderen

Woonsituatie

Woont in een 2 onder 1 kap in een kindvriendelijke wijk, dichtbij de ouders

Woont eenvoudig, functioneel en gezellig met veel ruimte voor het gezin

Rol als burger

Verwachting en communicatie richting

Overheid: de overheid regelt alles en is toegankelijk (loket) spreekuur in het wijkbureau

Politieke activiteiten: maatschappelijk actief burgerschap

Mondiale Solidariteit

Persoonsbeschrijving

Naam: Miranda de Caluwé (vrouw, 60 jaar, alleenstaand, 2 kinderen)

Miranda is een alleenstaande vrouw van 60 jaar. Zij is gescheiden en heeft met haar ex-man (Perry Aernoudts 63) 2 kinderen. De kinderen zijn inmiddels volwassen en het huis uit. Haar beide kinderen studeren. De dochter studeert in Brussel Europese recht en regelgeving en de zoon studeert in Wageningen milieu technologie. Ze komen gemiddeld één keer in de maand een weekend bij Miranda (voor vrienden Mira) op bezoek. Miranda is manager van een productie eenheid bij een internationale voedselproducent met een Nederlandse vestiging voor melkproducten. Ze kan hier de komende 10 jaar nog doorgroeien. Miranda heeft verder een abonnement op het tijdschrift Happynez en de ML - XXL (Mondial Live). Ze houdt van biologisch koken en van slowfood. Daarom kookt ze in het weekend graag samen met familie en vrienden uit haar eigen dorp maar ook uit Ierland, Kenia, Thailand en Canada. De producten die ze gebruikt voldoen aan strenge kwaliteitseisen zoals normen voor voedselveiligheid. Haar andere hobby's lopen uiteen van trekvogels kijken en winkelen tot het internationale reizen en genieten van een massage in een wellness centre. Het is voor haar wel belangrijk dat haar (verre) vakanties ecologisch verantwoord zijn. Voor haar rust gaat ze yoga beoefenen, mediteren in haar tweede huisje in Thailand (dat ze samen met een aantal vrienden heeft laten opbouwen) of wandelen in de bergen van westelijk Canada. Haar kledingkeuze is weloverwogen, duurzaam met een eenvoudige luxe uitstraling. Ze heeft een breder religieus bewustzijn.

Woonsituatie

Het is in dit scenario gemeengoed dat in het bouwproces gebruik wordt gemaakt van duurzaam geproduceerde en gerecyclede materialen. Ze woont in een duurzaam en milieuvriendelijk geschaalde wooneenheden complex dat gebouwd is vanuit het aanpasbaar bouwen concept. Behalve haar eigen tuin heeft ze samen met de andere bewoners een gezamenlijke dakterras. Bij het huis is gebruik gemaakt van de specifieke eigenschappen van de toegepaste materialen. Zo is voor de

dakisolatie gebruik gemaakt van pluggen en mos. Het energiesysteem van het wooncomplex is aangesloten op het lokale ecopark, waar duurzame energie wordt geproduceerd door kleine windturbines, zonnecollectoren en een mestvergistingsinstallatie. Voor de watervoorziening wordt zoveel gebruik gemaakt van regenwater. Miranda heeft haar woonruimte uitgezocht op ruimte en comfort. De materialen en voorzieningen in de woning zijn simpel en functioneel maar wel van goede kwaliteit. Voor de inrichting heeft ze gebruik gemaakt van de vele beschikbare wereldproducten. De woning is gelegen in een dorp met een grote verscheidenheid aan bouwstijlen en veel openbaar groen, waardoor de omgeving er veelkleurig uitziet. Bij alle woonvormen is er rekening mee gehouden dat de inwoners graag veel leefruimte hebben, zowel in als buiten de woning. Voor de openbare ruimte is veel aandacht voor een samenhangend geheel van groen in de wijk en langs doorgaande wegen. Dit is terug te zien in de bomenrijen langs wegen, verspreide parkjes en woningen zijn waar mogelijk voorzien van een flinke buitenruimte. Bij keuze van haar woning heeft ook meegewogen dat het huis dicht bij een halte van de regionale lightrail is. Ze heeft een hybride auto maar het liefst doet ze alles met de fiets of het openbaar vervoer.

Rol van de burger

Van iedereen in heel Europa en dus ook van Miranda wordt een grote mate van maatschappelijke en politieke betrokkenheid verwacht. Dit blijkt bijvoorbeeld uit lidmaatschap van een politieke partij, participatie in interactieve beleidsvormingsprocessen, maatschappelijke organisaties en mensenrechtenorganisaties. Miranda is politiek betrokken en zit namens de lokale politieke partij Samen Duurzaam in de gemeenteraad. Daarnaast is ze een actief lid van de organisaties Amnesty International, het Wereld Natuurfonds en Cordaid. Zo helpt ze bij Amnesty elke maand met het schrijven van brieven aan buitenlandse regeringen om politieke gevangenen in China en Zuid-Amerika vrij te laten. Ook lokaal is ze erg actief en helpt ze bij allerlei sociale activiteiten. Ze rijdt de kinderen uit dorp regelmatig met het schoolbusje, is lid van de kaboutercommissie van de scouting en helpt met het trekken van lijnen op de voetbalvelden. Net als alle andere burgers vervult Miranda haar burgerschapsdienst. Deze maatschappelijke dienstplicht houdt in dat naast de betaalde arbeid een aantal uren per week werkzaamheden moeten worden gedaan om de zwakkeren in de samenleving te ondersteunen.

Mondiale markt

Persoon en persoonlijke situatie

Naam: Barbapapa/kameleon (iemand die zich snel aanpassend aan veranderende omstandigheden)
 Leeftijd: 65
 Gezinssituatie: s
 Levensstijl: yup
 Achtergrond: ZZPer
 Taal: Nederlands en spreekt behoorlijk wat talen over de grens, sowieso Engels
 Ligt wakker van: Ziekte en ouderdom
 Wordt blij van: succes in werk en carrière
 hippe feesten en verre vakanties
 weldoener zijn (charitas)

Woonsituatie

Woning en inrichting: luxe, privacy, gedigitaliseerd en geautomatiseerd huishouden
 Buurt: veel single huishoudens, dus daar is de woningvoorraad ook op aangepast
 Leefbaarheid: van alle gemakken voorzien

Rol als burger

Verwachting en communicatie richting overheid:
 de overheid levert mij zonder poespas waar ik voor betaal en loopt mij niet in de weg als ik iets wil.
 Politieke activiteiten: geen

Bijlage 3 Experimenteren met krimp

De SEV (Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting) ziet veel verschillende kansen op met een experiment op het terrein van de krimp aan de slag te gaan. De SEV toetst altijd een hypothese aan de hand van een kleinschalig experiment dat in de praktijk getest wordt. De experimentpartner, bijvoorbeeld een corporatie, voert het experiment in de praktijk uit. De SEV begeleidt op afstand en heeft met name bij de start (haalbaarheid onderzoeken) en aan het eind een rol (evaluatie).

De SEV werkwijze

De SEV heeft vier selectiecriteria voor ondersteuning van een experiment:

- 1 vernieuwend: nog niet eerder gedaan in Nederland
- 2 herhaalbaar: op een andere plek in Nederland
- 3 transparant
- 4 publiek bezit: resultaten worden in overleg met de experimentpartner openbaar gemaakt bijv. via website SEV.

De SEV kan ondersteuning bieden in:

- 1 kennis / netwerk: vanuit reeds andere lopende SEV krimp experimenten onder andere in Delfzijl, Oost-Groningen, Ganzedijk en Roermond. Ook heeft de SEV contacten met andere organisaties die met krimp bezig zijn: Kenniscentrum voor bevolkingsdaling, IPO, VNG, KEI, Planbureau voor de Leefomgeving, CFV
- 2 financiën: bijdragen aan een haalbaarheidsonderzoek en / of een evaluatie. De daadwerkelijke kosten van het experiment zelf moet de experimentpartner zelf betalen.
- 3 regelgeving: de SEV heeft veel contacten bij VROM / WWI en kan met hen overleggen om af te wijken van regelgeving mocht het experiment daar om vragen

Mogelijke experimenten met krimp

De SEV heeft mogelijkheden voor experimenten met krimp geïnventariseerd en in een aantal categorieën gerubriceerd. Elke experiment heeft bepaalde effecten. De positieve effecten kunnen zijn:

- 1 leefbaarheid neemt toe
- 2 waardebehoud of waardestijging van het vastgoed
- 3 toename draagvlak van voorzieningen
- 4 toename / bevordering doorstroming
- 5 versterking sociale gemeenschap
- 6 beperking instroom kansarmen
- 7 verlenging levensduur vastgoed
- 8 behoud of verbetering economische positie van bewoners (geen schuld, geen wegvallen pensioen)
- 9 instroom kansrijke doelgroepen
- 10 aanbod verruimen

Economisch:

- nieuwe economische ruimteverterende functies toevoegen, zoals energieopwekkers, landbouw, waterberging etc.: waardebehoud, toename leefbaarheid
- bewonersinitiatieven alle kansen geven (bottom-up), zodat woningen / terreinen hergebruikt worden voor wooneconomie: klusbedrijven, kinderopvang etc.: waardebehoud, versterking sociale gemeenschap

Sociaal/Volkshuisvestelijk:

- stop verkoop van huurwoningen
- nieuwe kleinschalige seniorenconcepten: wonen en zorg: aanbod verruimen, doorstroming
- opplussen huidige woningvoorraad tot seniorenwoningen: aanbod verruimen, doorstroming bevorderen
- samenvoegen van commerciële en niet-commerciële voorzieningen in een dienstzone: toename draagvlak voorzieningen, toename leefbaarheid
- terugkopen van reeds verkochte huurwoningen: behoud economische positie bewoner

Ruimtelijk:

- bouwstop in een bepaald dorp of woonwijk: behoud waarde vastgoed
- ontbouwingsplan: slopen incurante bebouwing: behoud waarde vastgoed
- groen voor rood: slopen zonder vervangende nieuwbouw maar met groene kwaliteitsimpuls: behoud waarde vastgoed, leefbaarheid vergroten
- rood voor rood: slopen met vervangende nieuwbouw in kansrijk segment: behoud waarde vastgoed, leefbaarheid vergroten, aanbod verruimen, doorstroming bevorderen
- opkopen slechte leegstaande goedkope koopwoningen, opknappen en weer verkopen of verhuren: behoud waarde vastgoed, leefbaarheid vergroten, verlengen levensduur vastgoed
- opkopen slechte bewoonde goedkope koopwoning en opknappen, evt. in huur of tussenproduct koop/huur weer aanbieden: behoud waarde vastgoed, leefbaarheid vergroten, verlengen levensduur vastgoed
- particuliere woningverbetering, opknopbeurt voor goedkope koop: behoud waarde vastgoed, leefbaarheid vergroten, verlengen levensduur vastgoed
- weggeefwoningen / kluspanen aanbieden door corporatie: behoud waarde vastgoed, leefbaarheid vergroten, verlengen levensduur vastgoed

Juridisch (SEV kijkt samen met VROM naar de mogelijkheden):

- woonruimteverdeelregels / huisvestingswet in een bepaalde buurt of wijk buitenwerking stellen: overlaten aan de markt, kansen voor nieuwe doelgroepen, nieuwe economische functies
- bestemmingsplan buiten werking stellen in een bepaalde buurt of wijk (ontstemmingsplan): overlaten aan de markt, kansen voor nieuwe doelgroepen, nieuwe economische functies

Financieel:

- krimpfonds instellen (sloopfonds, statiegeld, garantiefonds, vereveningsfonds o.i.d.): behoud economische positie bewoner, leefbaarheid vergroten
- geen overdrachtsbelasting: doorstroming vergroten
- levensloopregeling voor ouderen: senior verhuist naar zorgwoning, woning wordt tot nader te bepalen tijdstip verhuurd door de corporatie, met de erven wordt afgerekend: behoud economische positie bewoner

Voorstel experimenten:

Experimenten kunnen gericht zijn om de bevolkingskrimp te volgen of juist af te remmen en kunnen meer aan de markt overgelaten worden dan wel door de overheid gestuurd worden.

Een experiment kan bestaan uit meerdere ingrediënten en in overleg met een toekomstige experimentpartner worden vorm gegeven.